

UDC 811.135.1'373.2

Survey article

Primit la 13 martie 2007

Acceptat pentru publicare la 3 aprilie 2008

Onomastică românească. Probleme teoretice privind categoriile antroponimice: poreclă și supranume

Camelia Fircă

Facultatea de Filozofie, Zagreb

Vorbind despre nume în sensul larg, putem spune că el este definiția persoanei, este marca individualității, forma obligatorie de desemnare a unei persoane, semnul cel mai caracteristic al identității sale, un element indispensabil și inseparabil al personalității individului, mai ales atunci când provine dintr-o poreclă. Supranumele a servit la identificarea, la individualizarea unei persoane cu mult înainte de apariția numelor de familie ca factor oficial; ele evidențiază trăsăturile sau situațiile particulare, individuale, concrete și o fac în mod direct, în timp ce, în cazul poreclelor, cu toate că și acestea evidențiază tocmai trăsăturile particulare, individuale, concrete, se recurge, de regulă, la sensuri figurate. Faptul că supranumele sunt lipsite de orice semnificație afectivă le dă un caracter neutru și, în consecință, utilizarea lor nu este supărătoare, ele putând fi incluse în sistemul antroponimic obiectiv. Trecerea unei porecle în sistemul supranumelor este condiționată, după cum am arătat, de pierderea trăsăturii afective.

Articolul trece în revistă, pentru o mai bună înțelegere a acestor două importante noțiuni ale antroponimiei, modul în care supranumele și porecele au fost receptate de specialiști de-a lungul timpului, realizând totodată o clasificare a celor două categorii.

I. 1. Noțiuni generale de onomastică românească

Onomastica, domeniu lingvistic apărut relativ târziu, a dobândit în ultimele decenii o autonomie pronunțată, constituindu-se ca disciplină de sine stătătoare, ajutată fiind de situarea sa la granița cu alte științe socio-umane: logica, psihologia, etnologia, sociologia, istoria, geografia. Obiectul

său îl reprezintă numele proprii, care denumesc în special anumite repere individuale, spre a le deosebi de celelalte obiecte de același tip. Această categorie de nume nu este prea bine delimitată și nici omogenă, ceea ce a îngreunat disocierea ei de alte discipline lingvistice. Categoria numelor proprii cuprinde: nume de persoană, nume de locuri, nume de ape, nume de animale, nume de aștri, nume de firme etc. Primele două subcategorii, și cele mai importante, s-au conturat, la rândul lor, ca domenii distincte: *toponimia* și *antroponimia*. Sunet și imagine, simbol și semn de recunoaștere, *numele* reprezintă primul pas spre identitate. Istoria fiecărei unități denominative în parte constituie un domeniu de interferență în care obiectivul și subiectivul se îmbină și se influențează adesea într-o manieră cu totul surprinzătoare. Folosirea simbolică a acestora, etimologiile controversate, creațiile ludice sunt doar câteva puncte de interes ce pledează în favoarea onomasticii ca știință. Metodele moderne care se aplică astăzi în cercetările de limbă pot fi adaptate cu succes în studiul numelor proprii, cu atât mai mult cu cât sistemul lingvistic se vede uneori pus la încercare și chiar riscă să fie modificat grație creativității onomastice contemporane. Studiate în sensul larg al cuvântului, antroponimele ni se dezvăluie ca nume de familie, prenume, porecle, supranume, nume populare sau pseudonime iar explicarea diverselor forme care constă în stabilirea etimologiei, a sensului lor, reprezintă una dintre prioritățile cercetărilor de onomastică. Examinarea sistematică a numeroase tipuri de structuri a condus la soluționarea unor etimologii, dar și la apariția de controverse, întrucât există nume care au mai multe origini diferite și altele care au "pierdut" legătura semantică și structurală cu formele din limba-sursă. Nepăstrându-se în documente, ele nu pot fi reconstruite decât printr-o cercetare comparativă. Când elementele care se compară aparțin unor limbi diferite, informațiile obținute depășesc sfera problematicii pur etimologice. Ele sunt în măsură a clarifica modul în care au evoluat două sisteme lingvistice distincte, dacă s-au influențat reciproc de-a lungul timpului și, mai ales, în ce măsură și-au conservat acele trăsături care conferă individualitate. Numele de persoane sunt mai mobile, circulă mai ușor, sunt mai puțin legate de specificul național și, în mai mare măsură decât toponimele, supuse modei¹. Oficial, formula de denotație are

¹ Vasile Frătilă, *Lexicologie și toponimie românească*, Timișoara, Editura Facla, 1987, p. 98.

caracter bipartit, fiind formată din nume de botez (prenume) și nume de familie. Prenumele are capacitatea de a desemna o singură persoană. Ca nume proprii secundare, de individualizare suplimentară, numele de familie apar mai târziu în sistemul onomastic românesc, fiind de obicei supranume (patronimice, matronimice, de indicare a originii locale sau a situației sociale, porecle), fixate oficial întregii familii². Numele de familie au dublă funcție denominativă, referindu-se simultan la două obiecte denotate: familia, și un membru al acesteia. Spre deosebire de prenume, care este ales în mod liber de către părinți în cadrul foarte larg fixat prin lege, numele de familie, transmis în general de secole, prezintă un mare interes psihologic și social, deoarece aceste nume poartă prin forma și conținutul lor imaginea și amprenta civilizațiilor trecute³.

Din punctul de vedere al originii, numele de familie se pot clasifica în trei grupe: a) nume de botez, a căror sferă se lărgiște și la diminutive și hipocoristice, fără modificare formală, sau derivate cu sufixe specific antroponimice; b) nume de origine toponimică (amintesc de locul de origine al familiei); c) porecle și supranume (această categorie a supranumelor include și numele date după ranguri sau titluri, profesii, după starea socială etc.).

Termenul *antroponimie* reprezintă disciplina care studiază exclusiv numele de persoană și indică ansamblul sau totalitatea acestor nume. Numele de persoană pot fi indicate, de la caz la caz, prin fiecare dintre termenii *nume de botez*, *prenume*, *nume de familie*, *supranume*, *poreclă*.

Albert Dauzat a clasificat numele proprii de persoană în patru categorii⁴: nume de familie; nume individuale (prenume); supranume; pseudonime.

Sensul numelui propriu, care nu constă într-o noțiune ci într-o sumă de noțiuni, din mai multe componente semantice se manifestă la

² Domnița Ichim-Tomescu, *Opoziția de număr la numele proprii de persoane în limba română. Numele de familie*, în LR, XXIV, 1975, nr. 3, p. 223.

³ Viorica Goicu, *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Timișoara, Editura Amphora, 1996, p. 19.

⁴ În lucrările: *Les noms de personnes, origine et évolution*, Paris, Librairie Delagrave, 1924; *Dictionnaire des noms de famille et prénoms en France*, Paris, 1951; *Les noms de familles de France*, 3ème édition, Paris, Librairie Guénégaud, 1977.

nivelul vorbirii, în context, când vorbitorul cunoaște obiectul, și are rol de individualizare în raport cu obiectul (persoana). Prin individualizare se înțelege și faptul că numele propriu diferențiază o persoană de alta, vorbitorii fiind cei care simt nevoia acestei diferențieri. Dobândirea funcției de nume de familie s-a concretizat de-a lungul câtorva veacuri. Legea numelui de familie nu a fost aplicată imediat din cauze financiare și administrative, ca urmare, adoptarea acestuia nu s-a făcut concomitent la nivelul tuturor claselor sociale existente la un moment dat. Funcția de nume de familie era îndeplinită de un supranume, transmis de la o generație la alta. La început numele de familie era reprezentat prin procedee diferite: prin folosirea termenului slav *sin* = fiul lui; printr-un genitiv raportat la un patronim: *Gheorghe al lui Marin*; printr-un epitet sau o poreclă: *Stan ăl Șchiop*; prin numele locului (sat, moșie, ținut); cu prepozițiile *ot, de la, din*: *Stan ot Cerneți*, mai târziu această modalitate exprimându-se, parțial, prin sufixul *-anu, -eanu*; prin numele îndeletnicirii: *Voicu Podaru*; din numele ascendenților (tată, bunic, mamă, văduvă) ori al unei rude de seamă (frate, soție, socru), cu ajutorul sufixului de filiație (*-escu, -ean, -oiu*); alți termeni slavi - *brat, zet, vnuc* care au rămas doar în uz diplomatic.

Într-o catagrafie a Moldovei din 1831 numele se compune din cel personal și cel al tatălui, filiația exprimându-se prin cuvântul slavon *sin* sau prin genitiv (în cazul văduvelor): *Păun sin Iancu, Nică sin Ene, Maria lui Liță, Maria lui Dumitru*. Deseori numele tatălui este urmat de supranume: *Marin sin Barbu Crețu, Stan sin Nicolae Covrig*, care în multe cazuri s-a transmis generațiilor următoare, devenind nume de familie. În majoritatea lor numele erau formate din 2-3 cuvinte ajungându-se chiar la 5-6 cuvinte (nume formate din numele ascendenților). În *Catagrafia Doljului de la 1831* este înregistrat *Marin sin David* care are un fiu ce se numește *Mitrică Marin David*. Un frate al lui *Mitrică* este *Ioan Marin David*, căruia i se naște o fiică, *Ecaterina Ioan Marin David*⁵.

Ștefan Pașca surprinde un aspect interesant al sistemului local de denominație personală, anume acela privitor la tradiția de continuitate în

⁵ T. Oancă, *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1996, p.21.

cadrul familiei al acelorași nume de botez⁶. Autorul remarcă obiceiul de a se atribui la botez copiilor nume omonime cu cele ale părinților, bunicilor sau altor rude apropiate. Această particularitate a sistemului antroponimic românesc este arhaică. Numărul mare de exemple surprinse de Pașca dovedesc că această practică era specifică diverselor nuclee sociale, având un caracter larg popular și era generalizată geografic. Cea mai veche atestare de acest fel o găsim într-un hrisov al lui Mircea cel Bătrân (din 1400-1403), unde numele *Batea* apare atât la numele tatălui, cât și la numele fiului. Această practică de a boteza copiii cu numele ascendenților făcea parte dintr-o veche tradiție la familiile domnitoare din cele două țări românești. În afara factorului religios și al celui pur sentimental, legat de memoria predecesorilor, omonimia prenumelor în cadrul familiilor domnitoare avea, probabil, și alte motive, cum ar fi cel juridic, rezultat din dreptul la moștenirea domniei în cadrul unei dinastii. Perpetuarea acelorași antroponime în cadrul familiei a contribuit la conservarea unor prenume arhaice.

În anul 1895 s-a instituționalizat legea numelui de familie, prin care fiecare cetățean era obligat să poarte un nume de familie, format prin adăugarea sufixelor *-eanu*, *-escu*, fie la numele moșiei, satului, fie la numele tatălui. Există dovezi că, înainte de anul 1940, dar mai ales după această dată, autoritățile au impus ca atât numele de familie, cât și prenumele, să fie formate din cel mult două cuvinte. Numele de familie este o clasă funcțională ale cărei elemente desemnează mai multe persoane aparținând aceluiași grup și a căpătat statut juridic în primele două decenii ale secolului al XX-lea. Până în anul 1920 numele personal era urmat de numele ascendenților (pe linie paternă) până la a III-a, chiar și la a IV-a generație. Apariția mai multor cuvinte în cadrul numelui unei persoane s-a realizat în secolul al XIX-lea, pe măsură ce se năștea o nouă generație.

Numele de familie pot indica: *profesia, ocupația; originea individului; trăsături fizice, psihice și morale; apartenența etnică* și se împart în două categorii: a) *nume de familie simple*; b) *nume de familie derivate*.

⁶ Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale din Țara Oltului*, București, 1936, p.28.

a) *Numele de familie simple* coincid cu forma prenumelui, multe fiind la origine prenume calendaristice: *Andrei, Barbu, Constantin, Dumitru, Gheorghe, Ilie, Mihai, Ștefan, Vasile, Zaharia*. Numele de familie formate de la nume laice sunt mai puține: *Dragomir, Florea, Nedelcu, Radu, Stoica, Șerban* etc. dar multe din acestea au origine slavă *Dragomir, Nedelcu, Radu, Stoica*. Există și nume de familie care au la bază hipocoristice *Dinu, Tănase, Niță* sau diminutive *Dănuț, Ioniță*, formate în limba română. Majoritatea numelor de familie provin de la prenume masculine, lucru explicabil prin rolul pe care îl avea bărbatul în familie.

b) *Numele de familie derivate* pot proveni din: 1) toponime: *Brașoveanu, Hațeganu, Munteanu, Olteanu*; 2) apelative: *Burtică, Fugaru, Grămadă*; 3) nume de botez, care pot fi nume calendaristice: *Gheorghescu, Iliescu, Ionescu, Petrescu* sau nume laice: *Amzulescu, Romanescu, Vintilescu*, derivate cu sufixul *-escu*.

1) *Numele de familie derivate de la toponime* arată originea locală. Foste supranume, acestea desemnau locul nașterii, dar și reședința sau proprietatea, devenind funcționale în alte așezări decât cele de origine, când individul sau familia se mutau în altă parte.

Brăileanu < *brăilean* < *Brăila* (*Ibrăileanu* < *Ibraila* - forma turcească a numelui *Brăila*)

Numele românești în discuție sunt derivate cu sufixul *-(e)an*, articulat în sud și est *Câmpeanu, Munteanu, Văleanu*, articolul propriu-zis *-l* fiind eliminat și funcția lui preluată de vocala *-u*, și nearticulat în Transilvania *Felecan* < *Feleac, Sălăjan* < *Sălaj*. Cele mai multe derivate au la bază nume de așezări, mai ales sate, ca reflex al migrației populației rurale către orașe. Numele care exprimă originea păstrează amintirea unor sate dispărute sau a unor forme vechi ieșite din uz: *Lăncrănjă* < *Lancrâng*, forma veche a actualului *Lancrân*; *Romașcanu* < *Romașcu*

Unele derivate au la bază nume de regiuni sau provincii: *Ardeleanu* < *Ardeal, Oșanu* < *Oaș, Moldoveanu* < *Moldova, Vrânceanu* < *Vrancea*. Formațiile de la nume de ape se referă la toponimele de pe cursul acestora: *Jianu* < *Jiu*. Alte derivate cu valoare locală sunt cele cu sufixul *-ar*: *Poienaru, Rovinaru, Vălenaru* sau cu sufixul *-ianț*: *Gătăianțu* < *Gătaia, Râmneanțu* < *Ramna*. Forma de singular a numelor de familie este refăcută după cea de plural a numelui așezării: *Câmpeanu* < *Câmpeni, Poienaru* < *Poienari*.

Există, de asemenea, o serie de nume de familie care indică habitatul: *Casă, Casămândră*.

Originea locală se poate exprima și prin nume de locuri precedate de prepoziții, de exemplu pseudonimele cunoscute: *Delavrancea, Dinvale*).

2) *Nume de familie derivate de la apelative*, care, la nivel antroponimic, au devenit supranume, având la bază cuvinte ale vocabularului românesc (substantive și adjective), folosite ca atare sau în combinații. De o mare diversitate semantică și reprezentând contribuția lexicală specifică la îmbogățirea ansamblului de nume personale, aceste nume sunt de obicei grupate în determinări de tip social-economic, cultural sau porecle.

Ele sunt calificative referitoare la condiția socială, economică, profesională, civilă, militară, religioasă, familiară a individului, adică nume de meserii, profesii, ocupații, nume de funcții, servicii, titluri și grade ierarhice, nume de rudenie. Cele mai răspândite sunt numele de meserii specifice mediului rural: *Bouaru, Căldăraru, Căpraru, Coșaru, Fieraru, Olaru, Moraru, Vieru*. Uneori, numele de familie păstrează amintirea unor meserii dispărute sau a unor termeni⁷ ieșiți din uz: *Boiangiu* "vopsitor de textile", *Calangiu* "spoitor de tingii", *Cișmegiu* "slujbaş însărcinat în trecut cu supravegherea rețelei de cișmele în București", *Suciu* "blănar, cojocar". Arhaismele abundă în seria numelor de funcții și servicii: *Armașu, Banu, Chelaru*. Puține și rare sunt numele de titluri și grade ierarhice: *Boieru, Căpitanu, Domnu*, ori nume de rudenie: *Copil, Frate, Geamănu, Neamu*.

O altă categorie care stă la baza numelor de familie sunt poreclele care apar în cele mai vechi documente românești, sunt deja fixate ca nume de familie și majoritatea se referă la particularități fizice sau psihice.

3) *Numele de familie provenite din nume de botez* sunt: nume calendaristice primare: *Anghel, Barbu, Constantin, David, Dumitru, Ștefan, Tudor*; nume calendaristice derivate: *Angheluț, Iancu, Ioniță, Iliuță, Ionescu, Mărculescu*; hipocoristice primare sau derivate: *Costea, Dina, Ghiță, Lică, Lițu, Nica*; nume de origine străină (slave-bulgare): *Bejan, Bratu, Dobre, Dragomir, Mirea, Neagu*.

⁷ Pentru explicarea termenilor am utilizat: August Scriban, *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939; *Dicționarul explicativ al limbii române* (DEX), Ediția a II-a, București, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

Sufixul cel mai des întâlnit la numele de familie este *-escu*, primele atestări apărând în vechile documente interne din Moldova, în secolul al XIV-lea; majoritatea acestor nume se terminau în *-escu*, scrise cu sau fără *-l* final. În Țara Românească astfel de nume apar spre sfârșitul secolului al XV-lea. Specifice Moldovei, aceste derivate de la nume de persoană ce au origini și funcții diferite sunt la origine supranume patronimice, inițial fiind specifice clasei boierimii, pentru ca mai târziu (jumătatea secolului al XVI-lea) să fie întâlnite și în rândul țărănimii.

Numele de familie românești sunt masculine, invariabile ca gen la nivelul limbii literare dar există și nume de familie cu formă de feminin, care la origine sunt matronimice, indicând descendența pe linie maternă. Faptul că în desemnarea urmașilor s-a pornit de la numele mamei se explică, în general, fie prin importanța mai mare a femeii în anumite situații, fie prin caracterul mai puternic, distinctiv al numelui acesteia (dacă tatăl avea un nume obișnuit - de exemplu, *Ion*, iar mama avea un nume mai puțin obișnuit, acesta era preferat pentru individualizarea copiilor). Astfel de denumiri au devenit matronimice și s-au fixat ca nume de familie ereditare pentru toate tipurile de antroponime individuale feminine: nume de botez: *Anca, Gherghina, Ioana, Voica*; nume de meserii și profesii: *Cojocărița, Dăscălița*; supranume: *Negruța, Văduva* etc. În antroponimie sunt numeroase forme derivate de la numele soțului cu sufixele de origine latină *-oaie* sau *-oaia, -easă, -easa* (*Păvăloaie, Iloaia, Moneasa, Stăniléasa*). Toate acestea sunt nume cu formă de nominativ însă în Moldova abundă formele în genitiv: *Adăscăliței, Adumitresii, Avădanei*.

Numele individual este considerat bază a sistemului onomastic. *Numele de botez* este un nume individual primit cu prilejul creștinării prin botez; el apare astăzi în actele oficiale numai sub denumirea de *prenume*. Criteriile de acordare a prenumelor sunt numeroase și diferite de la un loc la altul, cel mai utilizat fiind, preluarea lui de la numele nașului de botez sau al unui membru al familiei acestuia. Originea prenumelor este asemănătoare cu cea a numelor de familie. Ele pot proveni de la: nume calendaristice sau hagiografice: *Ana, Elena, Constantin*; nume de factură occidental-romanică: *Augustin, Ciprian, Gabriela, Iulia, Paul*; nume de tip răsăritean: *Bogdan, Boris, Dobrița*; nume laice: *Brăduț, Bucur, Doina, Viorel*; nume arhaice: *Ambrozie, Haralambie*; nume moderne: *Camelia, Carmen, Marius* și altele. Procesul de modernizare a sistemului prenumelor

românești are trei surse principale: prenume de origine latină, prenume de proveniență cultă sau occidentală (romanică, germanică, rusă), prenume de proveniență cultă românească.

Prenumele latine de tipul *Aurel, Aurelia, Cornel, Liviu, Lucian* au apărut în mediul intelectualității românești din Transilvania, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ca un reflex al luptei de eliberare națională și ca o replică dată oficialităților austro-ungare, care tindeau să maghiarizeze prenumele românilor.

A doua categorie, eterogenă ca origine, este favorizată din punct de vedere cultural, aceste nume apărând în mediul intelectualilor mai frecvent după 1918, ca nume de origine: franceză - *Aneta, Georgeta, Marieta, Nicoleta*, italiană - *Angela, Antoaneta, Bianca*, germană - *Berta, Matilda*, rusă - *Boris, Olga, Tatiana*.

Numele de origine cultă românească, care ocupă un loc preponderent în sistemul prenumelor moderne, reprezintă a treia categorie, principalele surse de proveniență ale lor fiind: istoria națională: *Decebal, Horia, Traian*; derivatele sau hipocoristicele: *Gogu, Dana, Ionela*; prenumele aduse ca inovații, dintr-un ținut în altul, de către intelectuali, funcționari, muncitori: *Argentina, Veneția*; substantivele comune românești: *Bujor, Lupu, Ursu*.

O dată cu evenimentele anilor 1848, 1859 și 1877 istoria românilor devine un izvor de îmbogățire a onomasticii românești moderne. Aceste nume aveau valoare evocativă, ca prilej de mândrie națională: *Bogdan, Cantemir, Dragoș, Gelu, Mircea, Neagoe*, parte dintre ele impunându-se prin operele cu tematică istorică prezentă începând cu scriitorii pașoptiști. Multe dintre respectivele prenume au circulat ca prenume sau nume unice în antroponimia tradițională, devenind cu timpul nume de familie.

O altă categorie de prenume românești aparținând tipologiei culte o alcătuiesc cele atribuite după personaje literare la modă, într-o anumită epocă: *Călin, Călina, Cătălin, Cătălina, Dan, Dana, Eugenia, Monica, Sorina*. Multe din aceste nume au fost preluate de scriitori din fondul tradițional al onomasticii românești, o parte fiind deja atestate în *Dicționar onomastic românesc (DOR)* al lui N. A. Constantinescu⁸.

⁸ N. A. Constantinescu, *Dicționar onomastic românesc (DOR)*, București, Editura Academiei, 1963.

A treia grupă de derivate este reprezentată de derivate și hipocoristice ale unor nume vechi sau noi. Unele dintre ele au fost la început forme de alint, devenind, cu timpul, prenume independente: *Dana, Ionela*.

Inițial, prenumele avea funcție de nume unic, cu două accepții: prima aceea de desemnare a unei persoane, într-o anumită împrejurare, printr-un singur nume propriu, iar cea de-a doua pornește de la presupunerea, discutabilă, că într-o anumită perioadă istorică, oamenii aveau un singur nume. Perioada de trecere a numelui unic la numele duble, conform atestării documentare, începe de la formarea statelor feudale românești (secolul al XIII-lea) până în secolele XVI-XVII. Este vorba de un sistem popular de denotație care precedă pe cel oficial. Analizând numele de familie actuale se observă că ele provin, pe de o parte, din formele pline sau hipocoristice ale prenumelor care apăreau în secolele XIII-XV ca nume unice sau în componența numelor duble; ele pot proveni și de la determinante care aveau funcție de supranume (poreclă) și care indicau apartenența etnică, originea socială, ocupația, locul de origine.

Porecla și supranumele sunt două categorii antroponimice controversate, fiind de multe ori confundate iar confuzia pornește, pe de o parte, de la definirea poreclei prin supranume, iar pe de alta, de la considerarea primei ca aptă să devină direct nume de familie, cercetătorii nedelimitând teoretic cei doi termeni, ba mai mult folosindu-i concomitent pentru a se referi la același material. Ambii termeni au o funcție comună, cea denominativă.

Primul care a făcut distincția între *poreclă* și *supranume* este Aureliu Candrea, în lucrarea *Porecele la români*. *Porecla* a fost definită ca fiind cuvântul "prin care poporul lovește în năravul sau defectul cuiva"⁹, în timp ce *supranumele* generalizează porecla dată incidental unui om datorită preluării și repetării ei de către toți sau aproape toți membrii colectivului respectiv. Astfel porecla se transformă într-un element auxiliar al numelui persoanei căreia i-a fost atribuită, este întotdeauna peiorativă, deoarece vizează defecte fizice sau psihice, pe când supranumele nu are această caracteristică. Reprezintă acel nume, cu funcție de denotație individuală, care are un caracter motivat și afectiv ce ilustrează particularități

⁹ București, 1895, p. 8.

fizice, psihice, lingvistice, geografice sau întâmplări memorabile din viața purtătorilor lor, având la bază o metaforă creată mai ales din și pentru amuzament. În general, *porecla* este definită ca un supranume dat în bătaie de joc unei persoane, în legătură cu o trăsătură caracteristică a aspectului ei exterior, a psihicului sau a activității sale, adăugându-se, adesea, că ea are și sensul de nume de familie. La baza poreclei stă un apelativ denominativ. Ea are rol de a deosebi sau identifica persoane și devine supranume când își pierde conținutul ironic. Porecla poate fi la origine calificativ, care nu apare din necesitatea deosebirii între oameni, dar se păstrează din această necesitate și poate avea funcție antroponimică, devenind supranume.

Supranumele este definit ca un nume dat unei persoane, pe lângă numele propriu, în semn de cinste (uneori și de batjocură) ori nume pe care și-l ia sau care se dă unui individ, pentru a se deosebi de altul. *Supranumele* se pot clasifica în:

- *ironice, peiorative* - au un pronunțat caracter afectiv și vizează satirizarea, uneori chiar "descalificarea" celui care îl poartă. Aceste supranume sunt, de cele mai multe ori, expresii metaforice, desemnând defecte fizice, psihice sau morale ale unei persoane. Ele iau naștere datorită nevoii membrilor unui grup social de a-i satiriza pe cei care au defecte. Preferința pentru un anumit cuvânt sau pentru o anumită construcție lexicală, practicarea unei meserii mai puțin onorabile sau o întâmplare deosebită din viața unei persoane sunt alte câteva cauze care determină apariția supranumelor ironice.

- *neutre*, lipsite de caracter afectiv, care ajută doar la precizarea identității. Acestea indică o meserie - *Secretariu, Primaru*, sau provin de la nume de localități - *Oșanu, Basarabeanu*, nume etnice - *Greco, Sârbu, Turcu*, de la nume de familie sau de botez mai puțin frecvente în sistemul denominativ al zonei respective, de la supranume vechi al căror sens localnicii nu-l mai cunosc.

Până în secolul al XVIII-lea supranumele reprezenta un element important al sistemului de denotație românesc. Trecerea la sistemul denominativ oficial n-a însemnat altceva, cel puțin în mediul rural, decât ridicarea supranumelui la rangul de nume de familie. Dacă numele de botez și cele de familie se repetă la un număr mare de persoane și se modifică relativ greu, supranumele se schimbă, în majoritatea

cazurilor, de la o generație la alta, rareori două persoane purtând același supranume; sunt variate ca formă și înțeles și posedă, adesea, pe lângă funcția denominativă și una satirică. *Supranumele* este numele atribuit unei persoane care, preluat de descendenți, funcționează ca nume de familie neoficializat. În categoria supranumelor mai intră numele etnice, nume date după ranguri, titluri și profesii, starea socială, originea locală etc. Transmise din generație în generație, aceste supranume s-au "oficializat", devenind nume de familie. Este incorect să se creadă că numele de familie poate proveni direct dintr-o poreclă. Aceasta stă la baza supranumelui; când ea se generalizează la nivelul familiei și se transmite urmașilor, porecla își pierde funcția de denotație individuală și devine nume de referință.

Supranumele este alipit la numele unei persoane și se poate stinge odată cu încetarea ei din viață ori supraviețuiește, rămânând, cu timpul, nume de familie; acest lucru era valabil în perioada când se constituia sistemul de denotație personală. *Supranumele* este acea categorie antroponimică, specifică sistemului popular, neoficial de denotație personală, care cuprinde unul sau mai multe elemente denominative suplimentare numelui oficial al unei persoane sau colectivități. El trebuie înțeles ca un adaos la numele oficial sau ca un substitut al acestuia. Supranumele a servit la identificarea, la individualizarea unei persoane cu mult înainte de apariția numelor de familie pentru care a constituit o bogată sursă de inspirație.

Prin *hipocoristice* înțelegem formele dezmierdătoare ale prenumelor, rezultate, în cele mai multe cazuri, prin trunchiere și prin derivarea cu sufixe. Își au originea în latura afectivă a limbajului familiar, graiul copiilor jucând un rol important în formarea lor. În sistemul prenumelor, hipocoristicele ocupă un loc cu dublă însemnătate: pe de o parte, ajută la distingerea persoanelor care poartă aceleași prenume, pe de altă parte, îmbogățesc numărul prenumelor existente. De obicei, hipocoristicele sunt atribuite persoanelor în copilărie, dar nu este o regulă. Multe dintre ele sunt împrumutate din alte limbi, se încetățenesc în limba română și devin hipocoristice ale prenumelor românești: *Jan* pentru *Ion*; de la *Jan* cu sufixele *-el* și *-ică* s-a ajuns la hipocoristicele *Jănel*, *Jănică*, *Jenică*. Multe hipocoristice sunt formații românești, dar se întâmplă ca unele dintre ele

să apară și în onomastica altor popoare. În astfel de cazuri nu se poate stabili cu precizie originea hipocoristicului: *Gherghu, Ioța, Petcu, Țecu, Țenea*. Derivarea hipocoristicelor de la prenumele de bază se face cu aceleași sufixe diminutive ca și în cazul apelativelor dar, spre deosebire de derivatele de la apelative, care includ și ideea de "mic", hipocoristicele derivate cu sufixe diminutive conțin numai nota afectivă exprimată de aceste sufixe. Un alt mijloc de formare a hipocoristicelor este *trunchierea*, care se realizează prin afereză, sincopă și apocopă.

Hipocoristice formate prin: *afereză: Leana < Ileana, Lina < Ilina, Geta < Georgeta, Gina < Virginia, Lae < Nicolae*. (Unele dintre acestea sunt formate atât prin derivare, cât și prin afereză); *apocopă: Lili < Liliana, Magda < Magdalena, Nicu < Nicolae; afereză și apocopă: Gusti < Augustin, Geni < Eugenia; sincopă: Mioara < Marioara, Vicuța < Veronicuța*. Câteva hipocoristice s-au format prin *reduplicarea* unor sunete ale prenumelui respectiv: *Gigi < George, Mimi < Maria, Nunuca < Ileanuca*.

Pseudonimele, folosite mai des în activitatea literară și ziaristică au apărut ca urmare a influenței factorilor de ordin social și psihologic, și sunt, din punct de vedere lingvistic, nume false, căci ele nu dezvăluie numele, ci îl ascund. Se poate spune că există o legătură între supranume și pseudonime. Ele se pot referi la: particularități psihice: *Popa Pisică, Orbulu Tecău, Ițic Pitulă, Ion Opincă, Gură Cască, Marin Jigodea, Ion Pierde-Vară*; îndeletniciri: *Doguța, Mistrie, Milițianu, Toboșarul*; origine: *Brezeanu, Oșanu*.

În *Dicționar onomastic românesc*, N. A. Constantinescu distinge 4 faze în dezvoltarea antroponimiei românești:

1) *dacoromane* - cele menționate de inscripțiile aflate în provinciile dunărene romanizate;

2) a doua fază începe după așezarea slavilor în Dacia și în cele 2 Moesii: *Bogdan, Bran, Cernea, Dobre, Dragu, Neagu, Preda, Radu, Stroe, Vlad*. În această perioadă s-au primit și nume de la pecenegi-cumani¹⁰: *Batie, Basarab, Coman, Talabă, Uzu*, apoi de la unguri și ucraineni.

3) a treia fază este dominată de influența cultă a ierarhiei bisericii ortodoxe de limbă slavă din statele române. În această perioadă se impun

¹⁰ N. A. Constantinescu, *op. cit.* p. X.

numele biblice sau calendaristice. Astfel, alături de numele purtate în forma oficială, cultă ca *Antonie*, *Dimitrie*, *Gheorghie* se adaugă multe derivate ale acestora, unele create de români, altele împrumutate de la sârbi, bulgari, ruși¹¹.

4) a patra fază, cea modernă, se deschide cu seria numelor preluate din istoria românească, sub influența Școlii Ardelene: *Decebal*, *Traian*, *Basarab*.

I. 2. Porecla și supranumele. Scurt istoric al preocupărilor pentru definirea categoriilor

Termenii în discuție apar în literatura de specialitate ca reprezentând noțiuni distincte, destul de târziu. În unele limbi ca bulgara, maghiara, rusa, sârba nu există nici în momentul de față un echivalent pentru termenul supranume, format în limba română după fr. *surnom*. În limba rusă se folosește de către un număr mic de specialiști o sintagmă care are mai degrabă rol de caracterizare, *nume personal neoficial*. Evident că și *porecla* - ca și corespondentele ei din alte limbi: fr. *sobriquet*, it. *nomignole* - este un cuvânt vechi în limba română, ca și în limbile citate, folosit de multă vreme fără valoare terminologică. Așa se explică faptul că mai toată lumea, din cele mai diverse medii sociale știe ce este porecla, și mai puțini înțeleg, exact, ce este supranumele. La sfârșitul secolului al XIX-lea, o dată cu afirmațiile lui Aureliu Candrea¹² se deschide și calea discuțiilor privind stabilirea diferențelor semantice și funcționale dintre cei doi termeni. Prima dintre opozițiile pe care le semnală Candrea a fost însă aceea între *poreclă* și *cuvintele de ocară*, poreclele deosebindu-se de acestea din urmă (care subliniază în mod direct "defectul" sau "năravul" cuiva) prin faptul că includ totdeauna o metaforă. În ce privește termenii *poreclă* și *supranume*, autorul stabilea că o *poreclă* devine *supranume* atunci când este repetată de mai mulți vorbitori la adresa aceleiași persoane¹³.

¹¹ *ibidem*.

¹² *Poreclele la români*, București, 1895.

¹³ *Ibidem*, p. 8.

Pornind din acest moment discuțiile teoretice se vor contura, treptat, din ce în ce mai clar, unii dintre lingviști încercând să stabilească o demarcație precisă între cele două concepte, alții negând existența și importanța supranumelui. La aproximativ 40 de ani de la publicarea cărții lui Aureliu Candrea tema este reluată, la un nivel mai complex, de către Ștefan Pașca, cel care va introduce în locul *cuvântului de ocară* termenul *calificativ*¹⁴. Distincția între cei doi termeni - poreclă și supranume - se face din punctul de vedere al funcției pe care o îndeplinește fiecare dintre ele: „Necesitatea utilizării termenului de supranume e dictată de împrejurarea că acesta are o funcțiune exclusiv antroponimică, pe când porecla indică o funcțiune semantică”¹⁵, trăsătura ei distinctă fiind expresivitatea și afectivitatea¹⁶. Deși îi acordă supranumelui o funcție exclusiv antroponomastică, autorul continuă: „... supranumele a trebuit să aibă totdeauna un rol de seamă în sistemul onomastic, atât prin avantajul de a clarifica - pentru autoritate - individualitatea persoanelor menționate în documente, cât și pentru faptul de a stigmatiza, ironic - pentru nucleul social - caracterul individului”¹⁷. Distincția nu este, prin urmare, întotdeauna clară: în multe cazuri termenii se confundă, sunt folosiți unul în locul celuilalt ori sunt definiți unul prin intermediul celuilalt.

În lucrarea *Nume de persoane*, Alexandru Graur restrânge la minimum discuțiile asupra acestei probleme, faptul că se utilizează termenul de poreclă în cazul denumirilor folosite ocazional, “pentru celelalte urmând să se folosească cel de supranume” părându-i neinteresant¹⁸. Conform autorului poreclele puteau deveni direct nume de familie, lucru pe care

¹⁴ Termenul va fi preluat mai târziu și de Margareta Purcar-Gușeală, *Porecle (Comuna Șimișna, Raionul Dej, regiunea Cluj)*, în LL, nr. 14, 1967, p. 145, articol în care autoarea subscrisă *calificativului* atât porecla și supranumele, precum și de I. Roșianu, *O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice*, în LR, 1976, nr. 3, p.291, unde se menționează că “există o serie de supranume cu valoare afectivă admirativă care pot fi incluse într-o categorie opusă poreclelor (supranume afective peiorative) și le-am numit calificative”.

¹⁵ Ștefan Pașca, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936, p. 44.

¹⁶ Reacția față de cel denumit poate fi deopotrivă pozitivă sau negativă.

¹⁷ Ștefan Pașca, *op. cit.*, p. 57.

¹⁸ Al Graur, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965, p. 70.

îl va susține cu exemple cunoscute din istorie: *Petru Cercel, Grigore Ureche, Petru Șchiopul, Nicoară Potcoavă*¹⁹. Poreclele s-au păstrat și s-au fixat ca nume de familie acolo unde nu exista un sistem coerent și permanent de astfel de nume și mai ales acolo unde schimbarea numelor nu era îngădită de legi.

Mai puțin atras de această distincție se dovedește a fi și Iorgu Iordan. Pentru el poreclele, devenite cu timpul "nume autentice"²⁰, sunt importante prin prisma faptului că se referă la om, ele fiind expresive lingvistic și personale prin aceea că aparțin unui singur individ. Deși poreclele sunt, în general, cuvinte din lexicul curent, descifrarea lor nu se face întotdeauna cu ușurință. Dacă în cazul unora dintre ele nu este greu să descoperim sursa directă - în special în cazul numelor provenite de la anumite trăsături: *Orbu, Șchiopu*, de la nume de plante sau animale: *Gâscă, Leuștean, Lupu, Ursu, Vulpe* - în cazul altora, originea se stabilește mai greu sau, uneori, nu se mai știe în ce împrejurare a luat naștere porecla. Ceea ce este important în opinia autorului este faptul că poreclele au apărut din momentul în care omul a început să trăiască social, iar fenomenul acordării poreclelor s-a amplificat pe măsură ce natura relațiilor între membrii unei colectivități a devenit din ce în ce mai complexă²¹.

Asupra dificultăților întâmpinate în descifrarea sensului unora dintre porecle se va pronunța și Viorica Goicu²². Dacă sensul originar al cuvântului este în mod normal destul de clar, valoarea de transpunere a acestuia în poreclă este adesea dificil, sau poate chiar imposibil de realizat²³. "De aceea, trebuie să se caute motivații în psihologia mediului și a epocii, să se facă analogii cu porecle date în zilele noastre la sate și

¹⁹ *Ibidem*. Tot direct din poreclă s-au format numele și în concepția lui C.C. Giurescu. În *Istoricul podgoriei Odobeștilor. Din cele mai vechi timpuri până la 1918* (București, Editura Academiei, 1969, p. 207) el menționa că "multe nume de familie din podgoria Odobeștilor și împrejurimi sunt porecle" care se pot împărți în diverse categorii "după elementul care le-a determinat".

²⁰ Iorgu Iordan, *Dicționar al numelor de familie românești*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 14.

²¹ *Ibidem*.

²² Viorica Goicu, *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Timișoara, Editura Amphora, 1996.

²³ *Ibidem*, p. 74.

nici atunci, în unele cazuri, valoarea acestor termeni nu este întotdeauna limpede, chiar dacă crearea lor în timp nu este prea îndepărtată. E bine să se cunoască faptul că opinia publică creatoare de porecle este în general ironică și malițioasă, mai dispusă să vadă răul decât binele, să exprime defectele decât calitățile²⁴. Supranumele ocupă - după părerea autoarei - un rol important mai ales atunci când sporește din ce în ce mai mult numărul indivizilor care purtau același nume, identificarea lor devenind prin aceasta nesigură. "În acte se remediau aceste dificultăți indicându-se filiația, iar, în uzul curent, se foloseau supranumele"²⁵.

În *Dicționarul onomastic românesc*, N. A. Constantinescu încearcă o delimitare practică a "poreclei simple" de "supranumele compus" prin exemple. Astfel, poreclele includ nume de genul *Arbore*, *Lăudatu*, *Măciucă*, *Marele*, *Micul*, *Speriatu*, *Uscatu*, *Ușurelu* în timp ce supranumele compuse se deosebesc net prin structura lor: *Bunămasă*, *Buzgurilă*, *Capalb*, *Frige-vacă*, *Părlat*, *Plânge-banul* etc. La nivel teoretic însă, autorul nu a diferențiat cele două noțiuni. Despre poreclele simple ne spune că "încă din epoca formării limbii române dispoziția satirică a poporului a creat *supranume* a căror utilitate s-a simțit mai ales pentru a distinge omonimii din toate clasele sociale"²⁶; iar supranumele compuse sunt definite prin aceea că "relevă mai pitoresc și pregnant, prin metafore, caracterul fizic și moral al persoanei, o deprindere, un gest, un cuvânt spus la un moment dat, o atitudine"²⁷. Diferențierea nu este foarte clară nici atunci când se afirmă că fiind "de natură trecătoare la început, supranumele urmărește pe ins cu tenacitate până când el însuși, îl acceptă, îl lasă moștenire vrând-nevrând, schimbând porecla în renume, grație personalității sau activității sale în mediul social"²⁸.

Până în anii 1990 numeroși lingviști au dedicat studii și articole problemei în discuție; încercăm să le prezentăm în ordinea cronologică a apariției și evoluției ideilor despre cele două noțiuni.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, p. 20

²⁶ N.A. Constantinescu, *op. cit*, p. L.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Ibidem*.

Pornind de la afirmațiile lui Candrea, Aurelia Stan neagă posibilitatea transformării poreclei în supranume, "pe criterii iterative"²⁹. Porecla devine supranume numai atunci când își pierde conținutul ironic, autoarea afirmând că "toate poreclele pot deveni supranume, dar nu toate supranumele au fost la origine porecle"³⁰. În ceea ce privește funcționalitatea lor, ambele au un important rol antroponimic: acela de a indica individul prin calificativul cel mai evident. Asupra acestei probleme Aurelia Stan va reveni și mai târziu. În articolul *O problemă de terminologie onomastică: poreclă - supranume*³¹ autoarea menționează că, privite în general, noțiunile nu pot fi delimitate categoric datorită faptului că "supranumele constituie semne de identificare obiective, simboluri ale persoanelor care le poartă, și datorită faptului că poreclele reprezintă și ele simboluri ale persoanelor - deși fac parte din sistemul de denominație subiectiv - ele pot constitui, dar nu în mod obligatoriu, semne de identificare"³².

Semn de identificare obiectiv este supranumele și pentru Doina Grecu. Acestei categorii antroponimice ea îi dedică două articole, în care supranumele sunt clasificate în funcție de proveniența lor: a) de la nume de familie, prenume și hipocoristice³³ și b) din porecle și nume de localități³⁴. Creat din necesitatea de a face distincție între persoane din familii diferite, între numele cărora există omonimie totală sau parțială, supranumele provenite din porecle au oglindit o atitudine (aceea a persoanei care atribuie poreclele față de cei cărora li se atribuie³⁵, "indicând diverse nuanțe"³⁶) și au ținut mult timp locul numelui de familie propriu-zis³⁷.

²⁹ *Porecle și supranume din Valea Bistriței*, în LR, VI, 1957, nr. 5, p. 43.

³⁰ *Ibidem*.

³¹ În CL, XVIII, 1973, nr. 3.

³² *Ibidem*, p. 89.

³³ Grecu Doina, *Despre supranumele din comuna Berzovia: I. Supranume provenite din nume de familie, prenume și hipocoristice*, în CL, VII, 1962, nr. 1.

³⁴ *Idem*, *Despre supranumele din comuna Berzovia: II. Supranume provenite din porecle și nume de localități*, în CL, nr. 2, 1962, VII.

³⁵ Acest aspect, al relației ce se stabilește între cel care denuște și denumit va fi reluat pe larg, mai târziu, de T. Oancă în *Onomastică și dialectologie*, Craiova, Editura "Fundatia Scrisul Românesc", 1999.

³⁶ *Ibidem*, p. 329.

³⁷ După cum spunea A. Dauzat (*Les nommes de personnes*, Paris, 1925, p. 166-167), supranumele, stabilizat, nu se fixează la un singur individ, ci tinde să treacă la descendenții acestuia, să devină ereditar, colectiv.

În lucrarea *Supranume cu rol de identificare la Mera*³⁸, și Csak Laszlo acordă supranumelui rol exclusiv de identificare, considerându-l un adaos la numele oficial.

Onufrie Vințeler, analizează în *Porecle din satul Căptălan*³⁹, cele două categorii antroponimice din punctul de vedere al originii lor; poreclele își au originea mai ales într-un defect, în timp ce supranumele au la bază o profesie, o situație socială și atribuirea lor nu deranjează. Poreclele care își pierd caracterul afectiv nu se transformă în supranume, ci ies din uz, putând fi înlocuite, eventual, cu altele.

Pe aceeași poziție cu Alexandru Graur se situează Margareta Purcar-Gușeală și Traian Pătrășcanu. Deși fiecare dintre ei consideră că nu este cazul să se facă "o împărțire a calificativelor identificatoare în porecle și supranume"⁴⁰ cei doi vor opera cu noțiunea de supranume. Astfel, Margareta Purcar-Gușeală vorbește despre faptul că: "Ambele - porecla și supranumele - au o apariție incidentală, ambele sunt calificative și ambele au fost date indivizilor cu scopul de a-i identifica"⁴¹, pentru ca, ulterior, să insiste asupra ideii că termenul poreclă pare mai cuprinzător și mai exact decât supranumele. În același mod, în articolul *Nume de oameni din Valea Mureșului*, Traian Pătrășcanu utilizează, la un moment dat, ambii termeni pentru definirea aceluiași aspect: "Poreclele au un caracter afectiv și iscusința omului din popor merge până acolo încât reușește ca, prin supranumele atribuit, să caracterizeze de cele mai multe ori persoana poreclită"⁴².

Într-un mod aparte tratează problema Ioan Teodor Stan, din al cărui punct de vedere, și porecla și supranumele sunt două categorii care trebuie deopotrivă menținute. Diferența față de părerile de până acum constă în modul în care le înțelege și le definește autorul. Astfel, prin poreclă se înțelege "acel calificativ, acea ciufală care se atribuie unei persoane, indiferent dacă e vorba de vreun defect fizic, o asemănare cu o

³⁸ În CL, VI, 1961, nr. 1, p. 183-189.

³⁹ În CL, IX, 1964, nr. 1, p. 117-125.

⁴⁰ Margareta Purcar-Gușeală, *op. cit.*, p. 145-146.

⁴¹ *Ibidem*, p. 146.

⁴² Traian Pătrășcanu, *Nume de oameni din Valea Mureșului*, în LR, XVI, 1967, nr. 5, p. 10.

altă persoană, de îndeletniciri, de trăsături psihice, diferite întâmplări din viață și chiar dacă se păstrează și la restul generațiilor și chiar dacă nu se cunoaște apoi motivul acordării acelu atribut⁴³. Iar prin supranume ar urma să înțelegem acele nume, prenume, forme hipocoristice care apar alături de numele și prenumele actual al cetățenilor, utilizate pentru individualizare, fără a conține o poreclă.

Spre deosebire de Margareta Purcar-Gușeală, care atribuia poreclei un conținut semantic mai cuprinzător și mai exact decât cel al supranumelui, Vasile Țâra se situează la polul diametral opus. El sugerează folosirea exclusivă a supranumelui - pentru că are "spre deosebire de poreclă, avantajul de a fi mai general și deci mai cuprinzător, este neechivoc și definește mai precis elementul suplimentar, dar absolut indispensabil, din sistemul denominativ rural"⁴⁴ - pe care le și clasifică în *ironice* și *neutre*.

O clasificare a supranumelor apare și în articolul *Din onomastica comunei Scărișoara (județul Alba)*⁴⁵, semnat de M. Homorodean și N. Mocanu, unde se stabilesc, de asemenea, două tipuri de supranume: *subiective* și *obiective*.

Între anii 1960 - 1970 apar în "Mitropolia Olteniei" și articolele pe teme onomastice ale preotului D. Buzatu care nu face deosebire, în aceste lucrări, între porecle și supranume, deși discuțiile asupra temei erau, la data respectivă, de actualitate. El distinge însă, într-un prim articol⁴⁶, între *ciufală* și *poreclă*. Porecla se naște din semnalarea unei trăsături specifice "fiziologică sau sufletească, din pricina deprinderilor cuiva, dintr-o glumă sau o ceartă, din tendința de a ironiza. În poreclă găsim de multe ori caracterizări juste; dar și aprecieri deplasate"⁴⁷. Ciufala (sau numele de batjocură), în schimb, este exprimată de multe ori prin cuvinte ce nu se împacă cu bunul gust, fapt pentru care ea are circulație foarte

⁴³ I. T. Stan, *Porecle și supranume din comuna Sohodol (Raionul Câmpeni, Regiunea Cluj)*, în *StuBB*, XVII, fasc. 1, 1968, p. 100.

⁴⁴ V. Țâra, *Supranumele românești din comuna Domașnea (Caraș-Severin)*, în *AUT*, VI, 1968, p. 227.

⁴⁵ M. Homorodean și N. Mocanu, *Din onomastica comunei Scărișoara (județul Alba)*, în *StuBB*, fasc. 2, 1969, p.136.

⁴⁶ D. Buzatu, *Contribuții la onomastica din Oltenia*, în *MO*, XII, 1960, nr. 7-8, p. 472.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 472.

restrânsă, ce nu depășește marginile satului, nici nu rămâne în tradiție, nesupraviețuind individului⁴⁸. Într-un alt articol, în care este tratată cu precădere antroponimia din Oltenia⁴⁹, autorul vorbește în special despre porecle, pe care le grupează, în porecle simple (*Foame, Pacoste, Scuturici*) și porecle "în termeni compuși"⁵⁰ (*Barbărasă, Buzăverde, Ciulibarda, Inimărea, Lasăzău*).

Un mod aparte de a analiza porecla îl au, în articolul *Porecla-metaforă privită ca un micromodel explicativ*⁵¹, Emese Kis și Maria Groza. "Devenite simbol al individului însuși"⁵², o anumită categorie de porecle poate fi privită drept model al individului care poartă o astfel de marcă. "Porecla-metaforă va fi considerată" - după părerea autoarelor - "drept micromodel, și anume, micromodelul individului care l-a primit"⁵³, iar procesul de a da o poreclă cuiva este privit "ca o micromodelare"⁵⁴. Pentru a pune capăt disputelor între susținătorii unuia sau altuia dintre termeni, Emese Kis va utiliza, câțiva ani mai târziu, principiile semioticii în delimitarea celor două noțiuni, propunând introducerea unei nou termen. Astfel, în articolul *Fundamente semiotice în delimitarea termenilor poreclă/supranume*⁵⁵, autoarea, introduce, în mod arbitrar, un nou concept *paranume*, cu rolul de a neutraliza opoziția dintre poreclă și supranume, față de care ambele sunt cohiponime și care "conține" toate proprietățile comune supranumelui și poreclei, de a fi: a) " - un sistem lingvistic antroponimic care aparține unui sistem de dublu codaj, care servește la identificarea denumitului și care are funcția denominativă complementară (respectiv substitutivă) numelui (sau numelui împreună cu prenumele) și b) - de a avea o serie de trăsături

⁴⁸ *Ibidem*. Termenul de *ciufală* este utilizat și în Transilvania. El apare și la I. Roșianu, în *op. cit.*, p. 296.

⁴⁹ D. Buzatu, *Despre numele românești*, în MO, XX, 1968, nr. 9-10.

⁵⁰ *Ibidem*, p. 740.

⁵¹ Emese Kis și Maria Groza, în SMO, 1969, p. 51-57.

⁵² Al. Cristureanu, *Supranumele locuitorilor din satul Răchita* (raionul Sebeș, regiunea Hunedoara), în CL, VI, 1971, nr. 2, p. 406.

⁵³ Emese Kis și Maria Groza, *op. cit.*, p. 51.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ Emese Kis, în SO, 1976, p. 127-142.

obligatorii, contingent opoziționale, facultative, interzise, toate repetabile la un nivel semiotic⁵⁶. Supranumele, poate fi, în consecință, paranumele pentru care este obligatoriu: să fie cunoscut de toți vorbitorii cunoscători ai denumitului, să aibă semioză finită în momentul interpretării.

Ion Roșianu face în anul 1976 o trecere în revistă a celor mai multe dintre punctele de vedere exprimate până la acea dată, situându-se de partea celor care pledează pentru menținerea ambilor termeni. Înțelegerea fiecăruia dintre ei se poate face, însă, în funcție de natura materialului onomastic la care se referă, "de felul cum este considerat acest material atât în momentul cunoașterii (culegerii) pe teren, cât și în momentul în care a luat naștere, de locul pe care l-a ocupat și îl ocupă în sistemul de denominație personală al unei comunități sociale, de atitudinea vorbitorilor față de el, știut fiind faptul că această atitudine este adesea foarte diferită de la un grup de vorbitori la altul sau de la o perioadă la alta la același grup de vorbitori"⁵⁷. Clasificarea într-una sau în alta dintre categorii este, astfel, un proces complex, care presupune o "biografie" amănunțită a fiecărui termen analizat. În ceea ce privește, concret, distincția poreclă - supranume, autorul este de părere că supranumele este mai cuprinzător decât porecla, și că el nu trebuie înțeles decât ca fiind un adaos sau un substitut al numelui oficial, "indiferent de nuanța căreia i se circumscrie (afectivă, neafectivă etc.)"⁵⁸. Porecla se încadrează în categoria supranumelui. Dar, mai departe, atunci când procedează la definirea acestei din urmă noțiuni, autorul afirmă că "Prin porecle înțelegem acele supranume care au caracter motivat și afectiv și ilustrează particularități fizice, psihice, lingvistice, geografice etc. (de obicei defecte) sau întâmplări memorabile din viața purtătorilor lor, având la bază, de cele mai multe ori, o metaforă creată mai ales pentru amuzament"⁵⁹. Echivocul creat în această definiție nu lămurește care este statutul fiecăruia dintre cei doi termeni. De vină în definirea incorectă a unităților respective este

⁵⁶ *Ibidem*, p. 136.

⁵⁷ I. Roșianu, *O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice*, în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 297-298.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 298.

⁵⁹ *Ibidem*.

nerespectarea criteriului funcțional ori folosirea unor criterii nerecomandabile (expresiv și neexpresiv), precum și tratarea laolaltă a faptelor sincronice și diacronice. Pornind de la aceste observații, Christian Ionescu⁶⁰ analizează - istoric - tipurile de formule antroponimice și se oprește pe larg la categoria supranumelui. Autorul stabilește și definește următoarele tipuri de supranume⁶¹:

1. *supranumele individual* - înlocuiește numele individuale sau apare ca determinant al primului nume în formule complexe;

2. *supranumele de grup* se realizează sub trei aspecte: *supranume de familie* - denotă pe unii dintre membrii familiei sau familia considerată ca un întreg; *supranume de neam* - denotă pe membrii unui neam sau neamul considerat ca un întreg; *supranume colectiv* - denotă pe unii dintre membrii unei colectivități mai mare decât neamul și constituită pe alt tip de relații, decât cele de rudenie⁶².

După caracteristicile funcționale și structurale ale numelor aduse în discuție, Christian Ionescu stabilește, că există patru clase: a) *nume individuale*; b) *nume de grup*; c) *supranume individuale*; d) *supranume de grup*. Același autor, în articolul *Sistemul antroponimic românesc în secolele al XIV-lea și al XV-lea (Țara Românească)*⁶³, ținând cont de clasificarea făcută anterior, urmărește trăsăturile generale ale sistemului antroponimic din Țara Românească în epoca primelor atestări documentare. Din punctul de vedere al funcției antroponimice, unitățile inventariate se clasifică în: *nume individuale*; *supranume individuale*; *supranume de grup*.

Supranumele individuale, substitute ale numelor individuale, au denotare unică, nu sunt fixe și nici obligatorii. În documente ele apar atât ca desemnări unice ale persoanei, cât și ca determinante ale primului nume, în formulele complexe. Din punctul de vedere al originii lor,

⁶⁰ Christian Ionescu, *Observații asupra sistemului antroponimic românesc*, în LR, XXV, 1976, nr. 5.

⁶¹ O astfel de clasificare a supranumelui – în *individual* și *colectiv* – făcuse, mai înainte, și Șt. Pașca (*op. cit.*, p. 46 și urm.). Porecele date de locuitorii unui sat celor din satele învecinate au fost numite și intercomunale. Ele au un caracter colectiv și ereditar.

⁶² Christian Ionescu, *op. cit.*, p. 526.

⁶³ *Idem*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 243-251.

supranumele individuale sunt reprezentate de următoarele tipuri: a) o formă hipocoristică ori un derivat al numelui individual: *Dobre Runceanul* - numit și *Dobrița*; b) nume de origine etnică: *Cîrstea Tătarul*; c) nume de funcții: *Dan Pușcarul*; d) *porecle*: *Iubitul, Taurul*.

Supranumele de grup cu denotare multiplă, sunt ereditare, dar neobligatorii; ele sunt supranume individuale transmise urmașilor, susține autorul, și sunt folosite de aceștia ca substitut ori determinant al numelui ori supranumelui individual, deci trebuie considerate supranume de grup. Pentru analiza sistemului antroponimic din secolele al XIV-lea și al XV-lea un fapt de mare importanță este stabilirea claselor de formule echivalente. Datorită faptului că numărul persoanelor este cu mult mai mic decât cel al formulelor antroponimice, o parte dintre acestea se grupează în clase de formule echivalente prin care este desemnată una și aceeași persoană. Clasele stabilite de autor cuprind cel puțin două și cel mult șase formule echivalente: *Radul = Trămîndan*; *Bucac = Mircea = Mircea Bucac* etc.

Din punctul de vedere al structurii lor, formulele antroponimice prin care sunt desemnate cele 1453 de persoane identificate în documente se repartizează astfel: a) *formule simple*, realizate prin întrebuițarea *unuia* dintre numele individului, indiferent de funcția antroponimică (nume ori supranume individual, supranume de grup). Faptul că majoritatea persoanelor poartă în document un singur nume, este un criteriu pe baza căruia se poate trage concluzia că, în realitate, acesta este și singurul nume al persoanei în cauză sau că, în mod necesar, avem de-a face cu un nume individual. b) *formule complexe*, constituite prin combinarea unor nume de persoană care aparțin celor trei categorii stabilite mai sus din punctul de vedere al funcției antroponimice.

Sub aspectul formei, supranumele individuale și de grup se pot clasifica în: 1. atribute substantivale genitivale: a) cu articol proclitic; b) cu articol enclitic; 2. atribute substantivale apozitionale (nume sau supranume la Nominativ): a) forme nederivate; b) derivate românești în *-escu(l)*; c) derivate românești în *-easa*; d) derivate românești în *-eanu(l)*; 3. atribute adjectivale slave: a) în *-ov, -ev*; b) în *-in*; c) în *-ski*; d) adjective slave calificative.

Creațiile românești întâlnite în inventarul numelor de persoană din secolele al XIV-lea și al XV-lea pot fi grupate în trei categorii: 1. forme

hipocoristice care nu sunt numeroase: *Gluga, Fima, Mica, Onu*. 2. derivate cu sufixe, al căror număr mare pe teren românesc atestă atât vechimea procedului în antroponimia românească, cât și vechimea sufixelor și a bazelor la care sunt atașate: *Andreescu, Bucureanu, Teodorescu*. 3. supranume sau nume individuale create pe baza unor cuvinte comune ale limbii române, acestea fiind singurele în măsură să ne furnizeze informațiile asupra lexicului românesc din perioada analizată, dat fiind faptul că documentele românești apar mult mai târziu: *Crețul, Pîrlitu, Sprinten, Stîngaci* etc.

În articolul *Despre geneza și funcția numelor proprii*⁶⁴ Ecaterina Mihăilă consideră că numele proprii, ca geneză, nu sunt semne primare, ele se formează pe baza elementelor și a regulilor de combinare existente deja într-o limbă. Autoarea a folosit ca material primar documente pe o perioadă îndelungată (1450-1850) deoarece, în timp, s-a generalizat procedeul dublei, triplei sau chiar cvadruplei denotații personale. "Numele personal unic începe să fie sistematic însoțit de alte nume, care vor deveni nume de familie. Modelele dublei denotații la persoane sunt, pentru multe secole, mult mai variate decât cele care s-au impus, ulterior, oficial"⁶⁵. O parte dintre aceste modele se păstrează în sistemul denominativ popular⁶⁶, altele nu se mai întâlnesc deloc. Ecaterina Mihăilă își propune să demonstreze, în legătură cu formarea numelor proprii, doar problema "motivării ca semn a numelui propriu în momentul când ia naștere în limbă și al pierderii motivării pe măsura integrării în sistemul de semne al limbii și al întăririi funcției sale denominative"⁶⁷. Dacă, la început, numele propriu unic interesează, inițial, familia și cercul familial, ulterior apariția dublei denotații, este necesară pentru o individualizare mai puternică, impusă de pătrunderea persoanei respective, în viața socială

⁶⁴ În LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 267-278.

⁶⁵ *idem*, p. 268.

⁶⁶ Vezi Natalia Cernăuțeanu, *Observații asupra sistemului de denotație personală în mediul rural*, în LL, V, 1961, p. 77-87; Al. Cristureanu, *Supranumele locuitorilor din satul Răchita* (raionul Sebeș, regiunea Hunedoara), în CL, VI, 1961, nr. 2, p. 397-411; Doina Grecu, *Despre supranumele din comuna Brezovai. I. Supranume provenite din nume de familie, prenume și hipocoristice*, în CL, VII, 1962, nr. 1, p. 53-56.

⁶⁷ Ecaterina Mihăilă, *op. cit.* p. 267.

a comunității. Cel de-al doilea nume poate să exprime, după părerea autoarei, apartenența la un grup - familia în sens restrâns (ex. *Chirca sin Dumitrașcu, Ancuța Zătreanca* (soția lui Zătreanu)), familia în sens larg (*Mihai Bengescu* (aici intră, în special, formațiile cu sufixul de grup *-escu*)); meserii și ocupații (*Badea Abagiul, Antonie Șelarul*); funcții administrative (*Chirca Comisul*); originea etnică (*Andrei Sărbul*); originea locală (*Danciul Logofăt ot Râmnic, Ilie Cernăian*), o trăsătură fizică sau de caracter ieșită din comun (aceste nume apar mai întâi ca *porecle*, apoi se impun ca nume de familie): *Badea Nătărău, Badea Palașcă, Cazan Flocosul*. Autoarea ajunge la concluzia că, pentru o interpretare cât mai corectă a sensului numelui propriu, trebuie neapărat făcută o diferență netă între diferitele nivele ale limbii, la care numele propriu poate fi raportat: 1) *nivelul genetic* unde numele propriu este motivat și are înțeles; 2) *nivelul funcțional în uz* unde numele propriu se identifică cu obiectul singular cunoscut de vorbitor; 3) *nivelul funcțional în sistem* numai dacă numele propriu este un semn arbitrar în raport cu obiectul singular la care se referă el neexprimând alt sens decât acela de "nume propriu"; 4) *nivelul metasistemului* unde numele propriu este nume al unei clase de nume proprii⁶⁸.

În articolul *Nume de persoane în satul Lăcrița (Dolj)*⁶⁹, Ion Toma susține că dacă pentru descoperirea mecanismului denominației oficiale trebuie material de pe o perioadă foarte lungă, pentru desprinderea mecanismului popular este suficientă cunoașterea situației ultimelor câteva generații.⁷⁰ Din punctul de vedere al autorului, porecele și supranumele se mai pot schimba o dată cu trecerea timpului, în urma unor întâmplări sau chiar după grupuri de oameni, dar, numele de botez circulă mai ales ca hipocorist și rămâne permanent. Numele de neamuri în satul Lăcrița (*Aspiroi, Livezenii, Vlăduțăștii*) sunt date după supranumele, porecla sau, mai rar, numele de botez al strămoșului, la care se adaugă sufixele *-ești* sau *-oii, -enii, -anii* (de fapt, pluralul de la *-escu, -oiu, -eanu, -anu*).⁷¹

⁶⁸ *Idem*, p. 276.

⁶⁹ În "Contribuții filologice", I, Craiova, 1972, p. 37-60.

⁷⁰ *Idem*, p. 45.

⁷¹ *Idem*, 48.

G. Vasiliu, în studiul *Despre constituirea terminologiei de onomastică în lingvistica română*⁷², face o clasificare a termenilor ce aparțin onomasticii și amintind despre *poreclă* și *supranume* susține că, în cazul acestora, antroponimia românească nu ne dă dreptul să renunțăm la ei, fiecare îndeplinind o altă funcție.

Radu Sp. Popescu, în cartea *Graiul gorjenilor de lângă munte*⁷³, se oprește și asupra unor probleme de antroponimie, precizând că multe dintre numele de familie au la bază porecle și supranume. Fără a teoretiza asupra celor două concepte, el clasifică porecla și supranumele doar în funcție de proveniență: nume de animale, pești sau păsări (*Iepure*, *Pupăză*); nume de plante (*Arbagic*, *Fasui*); numele unor forme de teren, de relief (*Părău*, *Plai*); nume care dau indicații sociale sau istorice (*Panduru*, *Dijmaru*); nume provenite de la ocupații (*Vârzaru*, *Rotaru*); nume care pornesc de la însușiri, trăsături fizice sau morale (*Speriatu*, *Ciungu*, *Îngustu*, *Crețu*). Pe baza anchetelor efectuate pe teren, autorul remarcă faptul că, în această zonă, foarte multe porecle și supranume provin din termeni dialectali și regionali (*Gâlcă* "umflătură", *Cimpu* "primele pene ce ies la păsări", *Găman* "om lacom").

În articolul *Supranume - pseudonime*, Maria Istrate⁷⁴, ținând cont de clasificarea pe care o face Albert Dauzat, în legătură cu numele proprii unde autorul distinge în cadrul numelor de persoană nume individuale, nume de familie, supranume și pseudonime⁷⁵, încearcă să demonstreze că pseudonimele sunt supranume de o natură particulară. Autoarea consideră că problema pseudonimelor este, în același timp (pe lângă interesul pe care îl acordă istoricii literari⁷⁶), și o problemă a lingvisticii, ele reprezentând o categorie cu care operează antroponimia. Plecând de la accepția lui Ion Roșianu⁷⁷, în care acesta numește supranume cele două categorii,

⁷² G. Vasiliu, *Despre constituirea terminologiei de onomastică în lingvistica română*, în SO, 1976, p. 82-91.

⁷³ Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1980.

⁷⁴ În SO, nr. 3, 1982, p. 124-133.

⁷⁵ Albert Dauzat, *Les noms de personnes. Origine et évolution*, Paris, 1925, p. 4.

⁷⁶ În acest domeniu s-a scris *Dicționarul de pseudonime*, Mihail Strajă, București, 1973.

⁷⁷ Ion Roșianu, *O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice*, în LR, XXV, 1976, nr. 3, p. 289-301.

supranumele și pseudonimele, autoarea semnalează prima asemănare a acestora: ambele sunt adăugate la numele oficial, sau reprezintă nume.

Apariția supranumelui și a pseudonimelor a fost determinată de factori de ordin social și psihologic dar cauzele sunt diferite; primul apare, "din nevoia de diferențiere a persoanelor care se substituie numelui oficial, iar în alte cazuri sunt nume care au o existență paralelă cu a numelui oficial."⁷⁸, de individualizare, "de identificare a lor"⁷⁹, pe când pseudonimele încearcă să ascundă identitatea individului. În continuarea articolului, se face o clasificare a supranumelor, paralelă cu pseudonimele din punct de vedere semantic, pornind de la precizarea că, prin supranume se înțelege un adaos la numele oficial sau un substitut ale acestuia. Există șapte categorii semantice: 1. Supranume și pseudonime care se referă la particularități psihice (supranume *Popa Pisică* - pseudonim *Ion Opincă*, folosit de Alexandru Hodoș⁸⁰); 2. Supranume și pseudonime care indică particularități psihice (*Jigodea - Păcală*); 3. Supranume și pseudonime ce indică o îndeletnicire (*Secretariu - Milițianu*); 4. Supranume și pseudonime care indică originea (*Greco - Ion Bucureșteanu*); 5. provenite din modificarea numelui (*Culăeșu (de la Culaie) - Agarbi (de la Ion Agârbiceanu)*). 6. provenite din formule onomastice de identificare cu referiri la cei din familie (*Sîvu lu Achim - Florica Fichi - Ioan Slavici*); 7. Supranume și pseudonime formate din nume de animale (*Vulpe - M. Ursu - Sandu Eliad*). Autoarea afirmă că dacă supranumele este o categorie antroponimică a sistemului de denotație populară, pseudonimele, până la oficializarea lor ca nume, se află undeva în apropierea graniței sistemului oficial, fără a face parte însă din acesta. În concepția sa, pseudonimele sunt de natură particulară și în sistemul de denotație se prezintă într-adevăr ca "un adaos la numele oficial" (*Barbu Ștefănescu-Delavrancea*) sau "ca un substitut al acestuia" (*George Bacovia*)⁸¹.

⁷⁸ Maria Istrate, *op. cit.*, p. 126.

⁷⁹ Ion Roșianu, *Observații asupra sistemului popular de denotație personală în Transilvania*, în LL, XII, 1966, p. 346. Apud Maria Istrate, *op. cit.*, p. 126.

⁸⁰ O mare parte din pseudonime sunt preluate din *Dicționarul de pseudonime* al lui Mihail Strajă.

⁸¹ Maria Istrate, *op. cit.* p. 132.

În articolul *Aspecte ale denominației personale în Oltenia de Sud*⁸², Ion Ionică opinează că inventarul de nume folosit astăzi este rezultatul firesc al unei evoluții istorice. În acest context supranumele sunt, de fapt, în sistemul popular de denominație, substitute ale numelui de familie, dar, cum ambele se moștenesc, este foarte dificil, de cele mai multe ori, să se facă o distincție între aceste clase antroponimice. Prin clasificarea materialului cules din anchetele pe teren se stabilește că există două situații: una, în care sistemul popular acționează nestingherit, prin alăturarea unui supranume neutru sau nume indicând apartenența la un neam sau la o familie și alta, în care substitutul numelui de familie este o poreclă, indicând un defect fizic sau moral, iar uneori o stigmatizare a individului sau a familiei din care acesta provine⁸³. Autorul articolului nu face o delimitare categorică a poreclelor și supranumelor, oprindu-se în special asupra celor din urmă, pe care le clasifică după proveniență: supranume care indică apartenența sau originea locală; supranume provenite din nume, prenume, hipocoristice, augmentative; supranume ce exprimă meserii și ocupații; supranume ce exprimă diverse însușiri, defecte fizice, psihice sau morale ale indivizilor; supranume ce provin din metafore, apropieri, comparații cu obiecte, animale, păsări; supranume date după întâmplări deosebite din viața indivizilor sau după persoane cunoscute în comunitate; alte supranume cărora informatorii nu le-au putut da o explicație clară. Inventarul de nume cules în sudul Olteniei cuprinde și o serie de porecle feminine de origine diferită; fie sunt împrumutate de la bărbat (prin raportare la numele acestuia - *Floarea lu Broască* sau prin derivare de la porecla soțului ori a familiei - *Bâzdâcoaia* - a lui Bâzdâc)⁸⁴, fie sunt porecle personale, fără legătură cu membrii familiei.

Și după anii 90 porecla și supranumele a atras în mod constant atenția, discuții asupra lor putând fi întâlnite în numeroase studii și articole. Unii lingviști au atins subiectul tangențial, alții au căutat soluționarea situației.

⁸² În SCL, nr. 2, 1983. P. 147-160.

⁸³ *Ibidem*, p. 155.

⁸⁴ *Ibidem*.

Christian Ionescu în articolul *Nume de familie românești*⁸⁵ dă o replică justificată, prin argumente plauzibile, unui studiu privind antroponimia românească publicat într-o revistă occidentală de onomastică, în care se susține că, numele ereditare au apărut în secolul al XVII-lea pentru familiile nobile. Pentru a argumenta faptul că vechimea numelor românești de familie este mult mai îndepărtată și că ele au o importanță deosebită pentru istoria limbii și a poporului român, autorul se oprește mai întâi, asupra numelor terminate în *-escu*. Aceste nume sunt specific românești prin "ponderea lor deosebită în ansamblu, frecvența ridicată și răspândirea generală"⁸⁶. Prin argumente științifice autorul demonstrează că "primele și cele mai numeroase nume în *-escu* apar în vechile documente interne din Moldova (cel dintâi act slavon datează din 1384) iar până la anul 1450 sunt atestate în altă parte 22 de asemenea formații (*Borzescu, Călimănescu(l), Cîndescu(l), Popescul* etc.)". Tot în același secol (al XV-lea) apare, în documentele slavo-române din Moldova și Țara Românească și un alt tip de nume în *-escu*. Autorul, printr-un exemplu de nume sugestiv⁸⁷ vorbește de o formă de singular refăcută după forma de plural în *-ești*, prin care se desemnează în mod frecvent grupul familial. Originea sufixului *-esc* este controversată, însă autorul susține că, pentru limba română, ar putea fi considerat "element de origine autohtonă întărit de sufixul latinesc; pledează în acest sens vechimea și răspândirea formațiilor în discuție (nume de persoane), precum și comparația cu celelalte limbi romanice"⁸⁸.

În finalul articolului, autorul susține că *porecele* sunt elemente comune ale limbii, cuvinte simple, compuse ori îmbinări sub forma unor scurte propoziții. Aplicare de obicei, cu intenție ironică, evocând direct ori figurat (prin metonimie și metaforă) și dificil, de multe ori, de interpretat etimologic, porecele apar în cele mai vechi documente românești și uneori

⁸⁵ În LR, nr. 3, 1990, p.243-248.

⁸⁶ *Idem*, p. 243.

⁸⁷ În Țara Românească apare ca nume sluga domnească *Badea*, căreia i se atribuie, printr-un act din anul 1452, satul *Coteștii*. Aceasta este numită într-un document ulterior *Costescul* nu în virtutea descendenței sale dintr-un *Coste(a)*, ci ca urmare a integrării în neamul *Costeștilor*, *idem*, p. 244.

⁸⁸ *Idem*, p. 245.

sunt deja fixate ca nume de familie (Petru *Cercel*, Petru *Rareș* "cu părul rar", Nicoară *Potcoavă*, Grigore *Ureche* etc.). Numele de familie românești (și corespondentele lor franceze, italiene, spaniole, portugheze) care provin din porecle de tipul evocării directe se referă, în general, la particularități fizice ori psihice: *Albu* = it. *Lo Bello*, *Pîntece* și *Burtică* = sp. *Pantza*, *Dulce* = port. *Doce*, *Surdu* = it. *Il Sordi* etc. Extrem de interesante dintre numele compuse sunt formațiile verbale cu analogii, uneori perfecte, în celelalte limbi romanice: *Belibou*, *Belicîne*, *Belivacă* - fr. *Ecorcheboueuf*, *Tuveche*, it. *Squarcialupo*, port. *Matacaes*.⁸⁹

Din dorința de a elimina confuziile create în definirea poreclei și supranumelui, Teodor Oancă⁹⁰ găsește soluția introducerii în formulă a termenului "nume complementar"⁹¹. Astfel, definițiile celor două noțiuni devin clare: "poreclele sunt acele nume complementare care au caracter motivat și afectiv și ilustrează particularități fizice, psihice, lingvistice geografice etc. (de obicei defecte) sau întâmplări memorabile din viața purtătorilor lor, având la bază, de cele mai multe ori, o metaforă creată mai ales din și pentru amuzament"⁹² iar "supranumele este numele complementar atribuit unei persoane care, prin preluarea lui de către colateralii acesteia sau descendenți funcționează ca nume de familie neoficializat"⁹³. Orice poreclă poate trece la un moment dat în supranume, dar nu orice supranume a avut la origine o poreclă, el putând să aibă la bază nume etnice, hipocoristice, nume date după ranguri, titluri, profesii, starea socială, originea locală. Pentru toate aceste "posibilități" autorul introduce noțiunea generică de *apelative denominative*⁹⁴. Trei ani mai târziu, în cartea *Onomastică și dialectologie*⁹⁵, același autor reia discuțiile

⁸⁹ *Idem*, p. 448.

⁹⁰ T. Oancă, *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Craiova, Editura "Scrisul Românesc", Craiova, 1996.

⁹¹ Termenul a fost preluat din studiul lui Corneliu Reguș și Aspazia Reguș, *Antroponimia feminină din documentele istorice (sec. XIV-XVI)*, publicat în SCO, I, 1995, p. 143-224.

⁹² *Ibidem*, p. 11-12.

⁹³ *Ibidem*, p. 12.

⁹⁴ *Ibidem*.

⁹⁵ Craiova, Editura "Fundăția Scrisul Românesc", 1999. Câteva observații sumare apărreau și la Dorina Pănculescu, *Porecle românești*, Editura Helios, Craiova, 1997, p. 5.

asupra poreclei și supranumelui, dar face acest lucru din punct de vedere: psiholingvistic, psihosocial și semiotic. Se urmărește modul în care ia naștere porecla, pornind de la emitent mesaj receptor, până la grupul care o acceptă și consacră. Autorul demonstrează în mod concret că în atribuirea unei porecle “se derulează o serie de procese psihice complexe, percepția jucând un rol însemnat”⁹⁶. Într-un cuvânt, poreclele sunt rezultatul unor procese psiholingvistice care angajează factorii ce concură la crearea și consacrarea unei porecle: persoana poreclită, sau emitentul, persoana care atribuie porecla sau receptorul, și grupul care acceptă și consacră porecla. Pornind de la aceste considerente, Teodor Oancă propune o nouă definiție dată poreclei: aceasta “este rezultatul codificării printr-un nume comun a unei particularități fizice, psihice, morale sau de comportament care caracterizează o persoană, căreia i se atribuie acel nume”⁹⁷.

Problema poreclei și supranumelui apare - după 1990 - și în studiile și articolele unor specialiști, publicate în diverse reviste de specialitate, de pildă *Studii și cercetări de onomastică (SCO)*⁹⁸, apărută constant după anul 1995.

Grigore Brâncuș, în *Nume de familie din comuna Peștișani*⁹⁹, atrage atenția asupra faptului că cele mai multe nume din lista prezentată sunt, la origine, supranume, acesta fiind, la nivelul popular și vechi al limbii, modalitatea cea mai importantă de constituire a nomenclaturii familiale. Originea supranumelor se regăsește cu ușurință la nivelul poreclelor și, de asemenea, supranumele pot proveni din numele îndeletnicirii practice, a locului de origine, sunt legate de diverse întâmplări din viața omului, de asemănări metaforice cu obiecte, plante sau animale¹⁰⁰.

Teodor Oancă reia, în *Numele de familie în documentele de stare civilă*¹⁰¹, discuția, urmărind de această dată aspecte de gramatică a

⁹⁶ *Ibidem*, p. 29.

⁹⁷ *Ibidem*, 44.

⁹⁸ Revista a fost fondată de regretatul profesor Gh. Bolocan și apare în cadrul Laboratorului de onomastică de pe lângă Facultatea de Litere din Craiova, laborator fondat, de asemenea, de renumitul profesor.

⁹⁹ În SCO, 1/1996, Editura Universitaria, Craiova, p. 23.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ T. Oancă, *Numele de familie în documentele de stare civilă*, în SCO, nr. 1/ 1996, p. 36.

numelor personale, provenite din supranume. După ce demonstrează că supranumele, prin oficializare, au ajuns nume de familie, autorul afirmă că "numele comune de gen feminin și-au păstrat forma când au devenit nume de familie, dar și-au schimbat genul".

Opinii pertinente se întâlnesc și la Ion Popescu-Sireteanu, în *Porecle și supranume din satul Drăgușeni, comuna Șcheia, județul Iași*¹⁰². Autorul pornește de la considerente teoretice și susține că, dacă porecla se confundă cu supranumele prin funcția lor de individualizare, funcția de satirizare le diferențiază¹⁰³. În raport cu numele de familie însă, cele două categorii antroponimice se aseamănă prin "viața lor [...] mult mai scurtă, circulația lor redusă la o zonă limitată și însemnătatea lor [...] de asemenea, limitată"¹⁰⁴. Apoi, procedând la analiza practică a materialului antroponimic cules, autorul îl organizează astfel: *porecle și supranume care au în vedere 1. particularități fizice; 2. particularități psihice și morale; 3. obiceiuri sau deprinderi; 4. ocupația; 5. care se explică printr-o întâmplare, o împrejurare, o preferință; 6. care pleacă de la cuvinte sau expresii des folosite; 7. care pun în evidență originea locală sau etnică; 8. care sunt create de la numele persoanei sau de la numele altora; 9. alte porecle și supranume, pentru care nu s-a primit o explicație de la informatori și îl analizează în mod concret, deoarece ambele au o "mare importanță pentru cercetarea limbii"*¹⁰⁵.

În articolul *Observații asupra categoriei antroponimice a poreclelor, cu privire specială la porecele unor comunități de aromâni*¹⁰⁶, Tana Nuțu face o clasificare a poreclelor după alte criterii: *semantic, al expresivității, etimologic* iar din punct de vedere teoretic extinde discuția dincolo de granițele țării noastre prezentând opiniile unor specialiști ruși. Nici în cazul acestora nu există o unitate de opinii asupra celor două noțiuni, limitele acestora fiind atât de generale, încât, "unul și același material antroponimic este interpretat de

¹⁰² Ion Popescu-Sireteanu, *Porecle și supranume din satul Drăgușeni, com. Șcheia, județul Iași*, în SCO, 4/1999, p. 237-258.

¹⁰³ *Ibidem*, p. 240.

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 241.

¹⁰⁵ *Ibidem*, p. 257.

¹⁰⁶ Tana Nuțu, *Observații asupra categoriei antroponimice a poreclelor, cu privire specială la porecele unor comunități de aromâni*, în SCO, 4/1999, p. 259-270.

oamenii de știință într-un mod diferit¹⁰⁷. Părerile sunt împărțite inclusiv în ceea ce privește perioada apariției poreclei. Conform unor autori, ea este un termen foarte vechi, care, la vremea respectivă, s-a folosit pe scară largă, dar care, după sens, se deosebește de cel actual. Se afirmă că, până la o anumită perioadă de timp, porecla constituie "echivalentul numelui personal necanonice"¹⁰⁸ și abia mai târziu capătă un sens strict de poreclă. Nici în dicționare, instrumente menite să stabilească anumite norme, nu a existat o unitate de idei în ce privește definirea noțiunii, deși uneori diferențele nu sunt foarte mari și se reduc adesea la limitarea sensului acesteia. Lingvistul N.N. Ușakov se declara însă împotriva restrângerilor de sens ale poreclei¹⁰⁹, considerând că ele au o paletă bogată de nuanțe, de la cele intime și de alintare și până la cele de desconsiderare.

Autoarea nu va stabili nici ea în articol o graniță strictă între poreclă și supranume, adoptând termenul de poreclă, pe care îl folosește în accepție largă. În ce privește rolul antroponimic al poreclei, Tana Nuțu arăta că aceasta are mai multe funcții: distinctivă, explicativă și expresivă servind, în general, ca mijloc suplimentar de identificare mai ușoară a individului.

Alături de aceste funcții, Maria Andrei¹¹⁰ identifică astăzi încă una: în afară de rolul de caracterizare și de individualizare, porecla mai are și funcția de integrare într-un anumit tip de colectivitate căci există obiceiul ca o dată cu intrarea unui individ într-un grup social închis și marginal, numele său să fie înlocuit cu o poreclă, acestea nelipsind nici în sfera jargoanelor profesionale. Porecla o atribuie colectivitatea, anturajul permanent în care ființează individul și are în vedere însușiri dintre cele mai variate ale persoanei. Multe dintre numele proprii au valoare simbolică. La origine ele desemnau persoane singulare, caracterizate printr-o însușire esențială. Treptat, numele purtătorului a devenit sinonim cu calitatea respectivă, îmbogățind numărul cuvintelor cu valoare caracterologică: *Adonis* - tânăr frumos, *Afrodita* - femeie frumoasă,

¹⁰⁷ *Ibidem*, p. 260.

¹⁰⁸ *Ibidem*, p. 261.

¹⁰⁹ *Ibidem*, p. 262.

¹¹⁰ Maria Andrei, *Antroponimia și conotația lingvistică*, Timișoara, Editura Mirton, 1998, p. 128.

Hercule - bărbat puternic, *Iuda* - trădător, *Cezar* - împărat, *Don Juan* - bărbat afemeiat, *Machiavelli* - persoană care își atinge scopul prin mijloace perfide, *Don Quijote* - om lipsit de simțul realității. Fiecare limbă în parte își are propriile formații de acest tip.

În cartea sa *Onomastică și istorie*¹¹¹, Constanța Bărboi realizează o clasificare a poreclelor și supranumelor pe baza materialului cules din trei zone: Rucăr-Argeș, Rucăr-Făgăraș, Rucăr-Drăgoșloveni-Soveja. Autoarea afirmă, inițial, că o bună parte din numele de familie actuale au la bază cuvinte comune ale limbii române, care, la un moment dat, au căpătat și funcția secundară de nume de familie. Aceste cuvinte comune au fost clasificate după următoarele criterii: nume care arată originea etnică; nume referitoare la starea socială; nume de meserii, ocupații, funcții; porecle - pe acestea autoarea discutându-le din punct de vedere sintactic și clasificându-le în: a) *articulate*: *Brebu*, *Chelu*, *Lupu*, *Mutu*, *Surdu*, *Țapu*. Porecele cu formă articulată sunt rezultatul unei aplicări directe, determinată de o particularitate fizico-psihică a individului denumit; b) *nearticulate*: *Boboc*, *Bucium*, *Busuioc*, *Căciulă*, *Falcă*, *Furtună*, *Minciună*, *Scânteie* ele fiind rezultatul unei aplicări metaforice, iar "explicațiile subiecților anchetați în legătură cu originea unor asemenea porecle, reale sau fanteziste, concordă în sublinierea caracterului metaforic al aplicării poreclei"¹¹². Supranumele, individuale și de grup, analizate în cadrul capitolului *Formule de denominație neoficiale*, sunt, de asemenea, urmărite mai mult din punct de vedere sintactic. Supranumele individuale sunt înlocuitori sau însoțitori ai numelui individual (prenume) și au ca bază de formare *derivate sau hipocoristice, derivate care indică originea locală, nume de meserii, funcții, ocupații, porecle*. Supranumele de grup au denotare multiplă, deoarece indică mai mulți indivizi care fac parte din același grup, fie el familie, neam sau colectiv constituit pe relații de vecinătate. Autoarea le subîmparte în: a) *supranume de grup cu forme de singular* în care se încadrează: 1. *supranumele patronimice* - reprezentate de o formă de genitiv a numelui sau a supranumelui tatălui; 2. *supranume matronimice* -

¹¹¹ București, Univers Enciclopedic, 1999.

¹¹² *Ibidem*, p. 50.

reprezentate de o formă de genitiv a numelui sau supranumelui mamei; 3. *supranume andronimice* - prin care femeile căsătorite sunt desemnate prin raportare la soț. b) *supranume de grup cu forme de plural* în care intră: 1. *derivate cu sufixul -ești*, specializate în desemnarea unui neam; 2. *formele de plural ale unui nume de persoană* (Lăzăroii); 3. *derivate cu sufixul -eni* de la nume de locuri - sunt desemnate colective de persoane constituite pe baza raporturilor de vecinătate¹¹³.

Într-un amplu studiu privind sistemul antroponimic lipovenesc, Victor Vascenco¹¹⁴ reia, la nivel teoretic, problema poreclei și supranumelui, și își susține punctul de vedere în mod concret, exemplificând teoria cu nume din sistemul la care face referire expresă. Ca să poată clasifica într-un fel sau altul materialul antroponimic avut la dispoziție, autorul stabilește de la început definițiile celor două noțiuni. Astfel, poreclele sunt antroponime populare care țin semasiologic de domeniul afectului, fiind caracterizate printr-o nuanță ironică sau sarcastică, ca rezultat al dorinței firești de a ridiculiza diferite defecte personale¹¹⁵, iar supranumele sunt antroponime care țin semasiologic nu atât de domeniul afectului¹¹⁶, cât mai ales de domeniul intelectului, având o funcție denominativă propriu-zisă¹¹⁷. Ele pun în evidență o caracteristică specifică, o trăsătură esențială a individului și, spre deosebire de porecle, nu urmăresc ironizarea persoanei.

În cartea *Numele de persoană la români. Perspectivă istorică* Domnița Tomescu¹¹⁸ utilizează în special termenul supranume, atunci când descrie onomastica românească medievală. Autoarea arată că "aceste forme onomastice sunt creații românești, expresive, de calificare obiectivă sau subiectivă a persoanei (porecle) specifice sistemului onomastic popular"¹¹⁹.

¹¹³ *Ibidem*, p. 50 și urm.

¹¹⁴ *Sistemul antroponimic lipovenesc. Privire de ansamblu*, în "Romanoslavica", XXXVII, Editura Universității din București, 2001.

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 36.

¹¹⁶ Ca și T. Oancă, care folosește termenul de "nume complementar" pentru a evita confuziile din definițiile anterioare când cei doi termeni au fost explicați unul prin intermediul celuilalt, autorul studiului de față găsește soluția utilizării în definiții a termenului "antroponim".

¹¹⁷ Victor Vascenco, *op. cit.*, p. 36.

¹¹⁸ București, Editura Univers Enciclopedic, 2001.

¹¹⁹ *Ibidem*, p. 118.

Cele mai multe dintre supranumele unice s-au fixat ca supranume complementare în structura numelor duble, devenind mai târziu nume de familie. Ele sunt mai ales forme provenite de la nume comune sau nume maritale.

Dacă primul volum a lui Vasile C. Ioniță¹²⁰ conține articolul *Terminologie onomastică* unde autorul vorbește despre termenii cu care operează onomastica, dându-le și etimologia, și amintind și de poreclă, în cel de-al doilea volum¹²¹ folosește noțiunea de *poreclele colective*¹²², date de locuitorii satelor învecinate plecând, de regulă, de la o caracteristică a locuitorilor, de la preocupările lor de căpetenie, de la o anecdotă. Ca exemplu autorul amintește de locuitorii satului *Prilipeți*, numiți *prilipceni*, despre care se spune că sunt *bolăroși* "isteți", *drăcoși* "dați dracului" sau în legătură cu preocupările de bază, celor din Lucavița li se spune *prunari*, celor din German - *brânzari*, iar celor din Percosova - *vărzari*. Concluzia la care ajunge Vasile C. Ioniță este aceea că poreclele sunt "un fapt de limbă și merită să fie cercetate și, mai ales, păstrate fără rețineri"¹²³. În capitolul intitulat *Porecle etnice*¹²⁴ se analizează poreclele date de o anumită etnie celor care aparțin alteia, în speță acelea date de români vecinilor sau unor etnici aparținători altor popoare. Când unui neamț i s-a spus *cotofleanț* "cei care au scormonit porecla au pornit de la cuvântul *Kartoffelpflanze* - cartof"; porecla *bozgor* "atribuită ungarilor provine din *a bozgorodi* (un cuvânt contras cu sonorizarea grupului consonantic *-sc-* devenit *-zg-*)"¹²⁵. Autorul concluzionează că aceste porecle nu trebuie luate "ca expresie a unor porniri xenofobe, chiar dacă, de la caz la caz, ele au nuanțe peiorative"¹²⁶.

¹²⁰ *Contribuții lingvistice. Onomastică, lexicologie, I*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2002, p. 9-54.

¹²¹ *Contribuții lingvistice. Onomastică, lexicologie II*, Reșița, Editura IterGraf, 2004.

¹²² *Ibidem*, p. 29-30.

¹²³ *Ibidem*, p.30

¹²⁴ *Ibidem*, p. 55-56.

¹²⁵ *Ibidem*, p. 55.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 56.

Concluzii

Privite în general, porecele și supranumele nu pot fi delimitate categoric. Supranumele constituie semne de identificare obiective, simboluri ale persoanelor ce le poartă, pe când porecele reprezintă și ele simboluri ale persoanelor, deși fac parte din sistemul de denotație subiectiv și pot constitui, dar nu în mod obligatoriu, semne de identificare. Cercetătorii care s-au ocupat de studierea elementelor discutate aici, fie că le-au numit cu un termen, fie că le-au numit cu altul, ilustrează aceste categorii printr-o serie bogată de exemple.

Unii le numesc porecle, alții supranume, iar pentru alții - și aceasta este o situație destul de frecventă - există o confuzie între porecle și supranume, ceea ce are ca urmare utilizarea alternativă a celor doi termeni, chiar atunci când este vorba de aceleași exemple. În sfârșit, alții fac o delimitare categorică între porecle și supranume, considerându-le și tratându-le drept noțiuni diferite. Pe de o parte, confuzia aceasta se datorează faptului că nu există definiții corespunzătoare pentru cele două noțiuni, iar pe de altă parte confuzia este determinată și de faptul că nu s-au analizat în suficientă măsură nici modalitățile de formare a materialului onomastic înglobat în cele două categorii și nici funcționalitatea acestui grup de nume.

Ceea ce reiese din diferite definiții ca fiind o notă esențială a acestor elemente este faptul că ele sunt un adaos pe lângă numele oficial al unei persoane. În unele dintre ele unde se menționează că supranumele este un nume adăugat sau substituit numelui propriu – prenume și nume de familie – al unei persoane pentru a o identifica mai bine, prin el sunt evidențiate anumite trăsături individuale sau familiale concrete, exprimate direct.

Alte definiții menționează că prin poreclă se înțelege orice nume care conține o notă de afectivitate și expresivitate – deci o metaforă – și care este creat, în primul rând, pentru amuzament. Porecele, fiind atribuite incidental, au totuși șansa, cu timpul, de a fi acceptate nu numai ca o etichetă amuzantă atașată unei persoane, ci și ca distinctiv onomastic față de întreaga colectivitate. Acest moment, când un asemenea nume este acceptat și utilizat ca distinctiv antroponimic, este zona de interferență între poreclă și supranume și de aici începe transformarea poreclei în supranume, deoarece porecla pierde, treptat, nuanța sa afectivă.

Supranumele a servit la identificarea, la individualizarea unei persoane cu mult înainte de apariția numelor de familie ca factor oficial și au constituit, cum era și firesc, o bogată sursă pentru alegerea acestora. El evidențiază în mod direct trăsăturile sau situațiile particulare, individuale, concrete, în timp ce, în cazul poreclelor, cu toate că și acestea evidențiază același tip de trăsături, se recurge, de regulă, la sensuri figurate. Porecla rămâne poreclă tot timpul vieții purtătorului ei, dacă nu-și pierde conținutul afectiv. Se întâlnesc și cazuri când porecla este moștenită de unul dintre descendenți, de obicei de cel care seamănă mai bine în anumite privințe cu purtătorul inițial, dar cele mai multe porecle, prin moștenire și deasă întrebuintare, se banalizează, își pierd afectivitatea, transformându-se în supranume și dispărând cu timpul. În legătură cu procesul trecerii poreclelor la stadiul de supranume, trebuie subliniat faptul că: numai porecele îmbogățesc lista supranumelor și nu invers.

BIBLIOGRAFIE

- Andrei, Maria. 1998. *Antroponimia și conotația lingvistică*, Timișoara: Mirton.
- Bărboi, Constanța. 1999. *Onomastică și istorie*, București: Univers Enciclopedic.
- Brâncuș, Grigore. 1996. Nume de familie din comuna Peștișani. *Studii și cercetări de onomastică* 1, pp. 5-25.
- Buzatu, D. 1960. Contribuții la onomastica din Oltenia. *Mitropolia Olteniei* 7-8, pp. 472-481.
- Buzatu, D. 1968. Despre numele românești, *Mitropolia Olteniei*, 9-10, pp. 732-744.
- Candrea, I.-A. 1895. *Poreclele la români*, București.
- Cernăuțeanu, Natalia. 1961. Observații asupra sistemului de denotație personală în mediul rural, *Limbă și Literatură* 5, pp. 77-87.
- Constantinescu, N. A. 1963. *Dicționar onomastic românesc (DOR)*, București: Editura Academiei.
- Cristureanu, Alexandru. 1971. Supranumele locuitorilor din satul Răchita (raionul Sebeș, regiunea Hunedoara), *Cercetări Lingvistice* 2, pp. 397-413.

- Csák, Laszlo. 1961. Supranume cu rol de identificare la Mera, *Cercetări de lingvistică* 1, pp. 183-189.
- Dauzat, Albert. 1924. *Les noms de personnes, origine et évolution*, Paris: Delagrave.
- Dauzat, Albert. 1925. *Les nommes de personnes*, Paris.
- Dauzat, Albert. 1977. *Les noms de familles de France*, Paris: Guénégaud.
- Dicționarul expilcativ al limbii române (DEX)*. 1998. București: Editura Univers Enciclopedic.
- Frățilă, Vasile. 1987. *Lexicologie și toponimie românească*, Timișoara: Facla.
- Giurescu, C. Constantin. 1969. *Istoricul podgoriei Odobeștilor. Din cele mai vechi timpuri până la 1918*, București: Editura Academiei.
- Goicu, Viorica. 1996. *Nume de persoane din Țara Zarandului*, Timișoara: Amphora.
- Graur, Alexandru. 1965. *Nume de persoane*, București: Editura Științifică.
- Greco, Doina. 1962. Despre supranumele din comuna Berzovia: (I). Supranume provenite din porecle și nume de localități, *Cercetări de lingvistică* 2, pp.323-334.
- Greco, Doina. 1962. Despre supranumele din comuna Berzovia: (II). Supranume provenite din porecle și nume de localități, *Cercetări de lingvistică* 1, pp.53-56.
- Homorodean, Mircea, and Mocanu, N. 1969, Din onomastica comunei Scărișoara (județul Alba), *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* 2, pp.135-141.
- Ichim-Tomescu, Domnița. 1975. Opoziția de număr la numele proprii de persoane în limba română. Numele de familie, *Limba Română* 3, pp. 223 -233.
- Ionescu, Christian. 1976. Observații asupra sistemului antroponimic românesc, *Limba Română* 5, pp. 519-528.
- Ionescu, Christian. 1990. Nume de familie românești, *Limba Română* 3, pp.243-248.
- Ionică, Ion. 1983. *Aspecte ale denominației personale în Oltenia de Sud*, *Studii și Cercetări Lingvistice* 2, pp.147-160.
- Ioniță, Vasile, C. 2002. *Contribuții lingvistice. Onomastică, Lexicologie* 1, Timișoara: Eurostampa.
- Ioniță, Vasile, C. 2004. *Contribuții lingvistice. Onomastică. Lexicologie* 2, Reșița: IterGraf.
- Jordan, Iorgu. 1983. *Dicționar al numelor de familie românești*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.

- Istrate, Maria. 1982. Supranume-pseudonime, *Studii de onomastică* 3, pp. 124-133
- Kis, Emese, and Groza, Maria. 1969. Porecla – metaforă privită ca un micromodel explicativ, *Studii și materiale de onomastică*, pp. 51-57.
- Kis, Emese. 1976. Fundamente semiotice în delimitarea termenilor poreclă-supranume, *Studii de onomastică*, pp. 127-142.
- Mihăilă, Ecaterina. 1978. Despre geneza și funcția numelor proprii, *Limba Română* 3, pp. 267-278.
- Nuță, Ion. 1987. Dicționarul de porecle al Moldovei și Bucovinei. Principii și metode, *Studii de onomastică* 6, pp. 192-201.
- Nuțu, Tana. 1999. Observații asupra categoriei antroponimice a poreclelor, cu privire specială la porecele unor comunități de aromâni, *Studii și cercetări de onomastică* 4, pp. 259-270.
- Oancă, Teodor. *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Craiova, Editura "Scrisul Românesc", 1996.
- Oancă, Teodor. 1996. Numele de familie în documentele de stare civilă, *Studii și cercetări de onomastică* 1, pp. 26-41.
- Oancă, Teodor. 1996. *Probleme controversate în cercetarea onomastică românească*, Craiova: Scrisul Românesc.
- Oancă, Teodor. 1999. *Onomastică și dialectologie*, Craiova: Fundația Scrisul Românesc.
- Pașca, Ștefan. 1936. *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București.
- Pănculescu, Dorina. 1997. *Porecle românești*, Craiova: Helios.
- Pătrășcanu, Traian. 1967. Nume de oameni din Valea Mureșului, *Limba Română* 5, pp. 435-448.
- Popescu, Radu, Sp. 1980. *Graiul gorjenilor de lângă munte*, Craiova: Editura: Scrisul Românesc.
- Popescu-Sireteanu, Ion. 1999. Porecle și supranume din satul Drăgușeni, com. Șcheia, județul Iași, *Studii și cercetări de onomastică* 4, pp. 237-258.
- Purcar-Gușeală, Margareta. 1967. Porecle (Comuna Șimișna, Raionul Dej, regiunea Cluj), *Limbă și Literatură*, pp. 143-164.
- Reguș, Corneliu, and Reguș, Aspazia. 1995. Antroponimia feminină din documentele istorice (sec. XIV-XVI), *Studii și cercetări de onomastică* 1, pp. 143-224.
- Roșianu, Ion. 1966. Observații asupra sistemului popular de denotație personală în Transilvania, *Limbă și Literatură*, pp. 345-372.

- Roșianu, Ion. 1976. O problemă de onomastică în discuție: categoriile antroponimice, *Limba Română* 3, pp. 289-301.
- Scriban, August. 1939. *Dicționarul limbii românești (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaisme, neologisme, provincialisme)*, Iași.
- Stan, Aurelia. 1957. Porecle și supranume din Valea Bistriței, *Limba Română* 5, pp. 42-48.
- Stan, Aurelia. 1973. O problemă de terminologie onomastică: poreclă-supranume, *Cercetări de lingvistică* 1, pp.85-90.
- Stan, Ioan., Teodor. 1968. Porecle și supranume din comuna Sohodol (Raionul Câmpeni, Regiunea Cluj), *Studia Universitatis Babeș-Bolyai* 1, pp. 99-110.
- Strajă, Mihail. 1973. *Dicționarul de pseudonime*, București: Minerva.
- Toma, Ion. 1972. Nume de persoane în satul Lăcrița (Dolj), *Cercetări de lingvistică* 1, pp. 37-60.
- Tomescu, Domnița. 2001. *Numele de persoană la români. Perspectivă istorică*, București: Editura Univers Enciclopedic.
- Țăra, Vasile. 1968. Supranumele românești din comuna Domașnea (Caraș-Severin), *Analele Universității din Timișoara*, pp. 225-239.
- Vascenco, Victor. 2001. *Sistemul antroponimic lipovenesc. Privire de ansamblu*, Romanoslavica.
- Vasilie, Gabriel. 1976. Despre constituirea terminologiei de onomastică în lingvistica română, *Studii de onomastică*, pp. 82-91.
- Vințel, Onufrie. 1964. Porecle din satul Căptălan (raionul Aiud, regiunea Cluj), *Cercetări de lingvistică* 1, pp. 117-125.

RUMUNJSKA ONOMASTIKA. TEORETSKI PROBLEMI U VEZI S ANTROPONIMSKIM KATEGORIJAMA.- NADIMAK I OBITELJSKI NADIMAK

Govoreći o imenu u širokom smislu, možemo reći da je ono definicija osobe, obilježje individualnosti, obvezna forma označavanja određene osobe, karakterističan znak njezina identiteta, neophodan i nerazdvojan element osobnosti pojedinca, pogotovo kad dolazi od nadimka.

Pridjevak je služio identifikaciji i individualizaciji osoba mnogo prije pojave prezimena kao službenog faktora; ona ukazuju na pojedinačna, individualna i konkretna obilježja ili situacije, ali na izravan način, dok se kod nadimaka,

iako i oni ukazuju upravo na pojedinačna, individualna i konkretna obilježja, u pravilu pribjegava figurativnim značenjima. To što su pridjevci lišeni ikakva afektivnog značenja daje im neutralni karakter i slijedom toga njihova upotreba nije neugodna, jer mogu biti uključeni u objektivni antroponimski sustav. Prelazak određenog nadimka u sustav pridjevaka uvjetovan je, kako smo pokazali, gubitkom afektivnih obilježja.

U cilju boljeg razumijevanja ovih dvaju važnih antroponimskih pojmova, ovaj članak donosi pregled načina na koji su stručnjaci tijekom vremena shvaćali pridjevke i nadimke, pružajući ujedno i klasifikaciju tih dviju kategorija.

Cuvinte cheie: poreclă, supranume, nume de familie, nume de botez, particularități fizice și morale

Ključne riječi: nadimak, obiteljski nadimak, prezime, krsno ime, fizičke i moralne osobine

Camelia Firică
Departamentul de Romanistică
Facultatea de Filozofie, Universitatea Zagreb
Ivana Lučića 3
10000 Zagreb, CROAȚIA
cameliafirica@yahoo.com

